

Institut dětí a mládeže MŠMT ČR

Sámova 3, Praha 10

Výzkumná sonda názorů sociálních asistentů

Zpracoval: PhDr. Otakar Jíra

- 1997 -

OBSAH:

- I. Úvod
- II. Popis vzorku
- III. Vlastní interpretace a dílčí závěry
 - A) Náplň práce sociálního asistenta
 - B) Osobnost sociálního asistenta
 - C) Připravenost sociálních asistentů na výkon funkce
 - D) Vnější vztahy
 - E) Názory sociálních asistentů na některé jevy související s výkonem jejich funkce
- IV. Závěry a doporučení
- V. Přílohy:
 - Formulář dotazníku
 - Seznam tabulek

I. ÚVOD

Výzkumná sonda názorů sociálních asistentů je součástí širšího výzkumu zaměřeného na obsah a podmínky práce referentů okresních a městských úřadů zodpovědných za oblast mládeže a tělovýchovy.

Šetření bylo uskutečněno ve spolupráci s oddělením sociální prevence MPSV, supervizním pracovištěm při Magistrátu města Brna a sociologickou agenturou PILOT, s. r. o.

Vycházíme ze skutečnosti, že usnesení vlády ČR č. 341/94 zakotvuje jako jednu z důležitých součástí působení státu na (především) mladou generaci Program sociální prevence. Tento program v sobě zahrnuje u nás prozatím experimentální (resp. ne ve všech okresech realizovanou) funkci sociálního asistenta (street-worker). Sociální asistent je specializovaný pracovník, který pracuje s dětmi a mládeží v jejich přirozeném prostředí. Jedná se o výkon primární prevence sociálních patologií.

“Skupiny nezletilých, na které se má sociální asistent orientovat, nejsou pozitivně vymezeny. ... Program sociální prevence vymezil negativně skupiny, na které by tento pracovník působit neměl. Jsou to:

- polovojensky organizované skupiny (“party”) typu skinheads
- pouliční gangy romských dětí
- pouliční prostitutky
- uskupení drogově závislých”

(viz Čákrťová, T.: Co přinesl experiment “Sociální asistent”. Sociální politika 12, 1995, str. 7)

“Streetwork vznikla ve třicátých letech v USA jako reakce na selhání klasických přístupů sociální práce v souvislosti s šířícím se sociálním úpadkem některých vrstev společnosti a vznikem mladistvých gangů v rozkládajících se čtvrtích velkoměst. Je specifickou formou sociální práce, kdy ke kontaktu mezi pracovníkem a klientem dochází přímo v přirozeném prostředí pohybu klienta (ulice, kluby, hospody). Pouliční sociální pracovník poskytuje svým klientům podle potřeby individuální krizovou pomoc, poradenství, programy pro volný čas a může je též zastupovat při prosazování jejich potřeb.

Zhruba třicet streetworkerů (terénních pracovníků, sociálních asistentů) v ČR metodicky řídí Ministerstvo práce a sociálních věcí. Působí preventivně mezi mládeží, která může mít sklony k sociálněpatologickému chování, a nabízí pozitivní alternativy, orientaci směrem ke zdravému životnímu stylu, výchovu k toleranci jiných postojů a názorů. Dva streetworkeré působí pod

Střediskem sociální prevence pražského magistrátu. Další pracují pod nevládními organizacemi a většinou se úzce zaměřují na pomoc drogově závislým.” ... (pozn.: tato kategorie nebyla předmětem našeho šetření).

... “ Streetworker musí být sociálně zralý, musí mít vysokou morální úroveň, musí být samostatný, fyzicky zdatný, komunikativní, vzbuzovat důvěru a přirozenou autoritu, zkrátka musí to být silná osobnost. Tlak, kterému jsou vystaveni, stručně shrnuje motto nultého setkání českých streetworkerů, které nedávno proběhlo v Praze: “Jak tuhle práci dělat dobře, naplno a přitom nepřestat mít ty lidi rád a ještě ve zdraví přežít?” (viz Křeček, J.: Tváří v tvář krizi. Mladý svět XXXIX. Č. 24, s. 7 - 9).

Byť se jedná o článek z populárního tisku, můžeme prezentované údaje pokládat i za určitý úvod k naší výzkumné sondě.

Z výše uvedeného vyplývá, že funkce sociálního asistenta je velice náročná. Zřejmě i z tohoto důvodu nebyla po schválení Programu sociální prevence, resp. usnesení vlády ČR č. 341/ 94 zaváděna plošně, nýbrž postupně, tak jak jsou i postupně vytvářeny podmínky pro etablování těchto pracovníků. Představa byla taková, že sociální asistent by měl být státním zaměstnancem při současné existenci pracovníků nestátních subjektů. Experimentální ověření probíhalo v r. 1994, resp. 1995. Jeho výsledky byly publikovány (např. Čákrťová, T.: Co přinesl experiment “Sociální asistent”. Sociální politika č. 12, 1995. s. 7 - 9.)

Po určité době, která uplynula od realizace experimentu může následující doplňující (a v některých ohledech i upřesňující) výzkumná sonda poskytnout pohled i na některé dosud nesledované skutečnosti a souvislosti.

Na doplnění je třeba uvést, že v textu používáme termín “streetwork” jako maskulinum, byť doslovný překlad (pouliční práce, či práce na ulici) implikuje použití feminima. Rovněž pojem “streetworker” přizpůsobujeme českému jazykovému povědomí (včetně deklinace).

II. POPIS VZORKU

Celkem byly rozeslány 32 dotazníky podle adresáře poskytnutého MPSV (tedy 100% populace sociálních asistentů). Vráceno bylo 26 dotazníků, vyhodnocováno 25 dotazníků (1 vrácen bez vyplnění z důvodu rozvázání pracovního poměru sociálního asistenta). 6 dotazníků nebylo vráceno.

Při vyhodnocení jsme zůstali většinou u třídění 1. stupně, v některých znacích bylo použito i třídění 2. stupně. Vzhledem k velikosti vzorku nebyly počítány přesné relativní četnosti a jsou prezentovány pouze orientační údaje.

Zpracovatel si je vědom, že v poznatkové bázi mohlo dojít k určitému zkreslení, které vzniklo např. nepečlivým vyplněním dotazníku; jisté indicie (minimálně u 3 dotazníků) tomu nasvědčují.

Přesné znění otázek je uvedeno v příloze (formulář dotazníku). Pro účely interpretace byly některé formulace dílčím způsobem pozměněny.

III. VLASTNÍ INTERPRETACE A DÍLČÍ ZÁVĚRY

Při zkoumání zadané problematiky jsme vycházeli především z rámcové náplně práce sociálního asistenta, tak jak nám byla poskytnuta příslušným útvarem MPSV a supervizním pracovištěm v Brně. Pro přehled uvádíme jednotlivé položky této pracovní náplně. Dále jsme se zabývali osobností sociálního asistenta, jeho připraveností na výkon funkce a jeho názory na aktuální dění, jehož se sociální asistenci z titulu své funkce a potřeb svých klientů zúčastňuje.

A) Náplň práce sociálního asistenta:

- 1) Působí v oblasti primární a sekundární prevence sociálních patologií na úseku terénní sociální práce.
- 2) S přihlédnutím k požadavkům nadřízených pracovníků vytypovává lokalitu se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení.
- 3) Mapuje lokalitu z hlediska vyskytujících se uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času.
- 4) Pravidelně se pohybuje v terénu s cílem vyhledávat a kontaktovat děti a mládež v době a v místě jejich neformálního setkávání, tj. na ulici, na diskotékách a v rockových klubech.
- 5) Nabízí dětem a mládeži alternativní možnosti trávení volného času a podporuje jeho smysluplné samostatné vytváření.
- 6) Podle potřeby poskytuje okamžitou radu a pomoc v krizových situacích a při řešení osobních problémů.
- 7) Poskytuje dětem a mládeži pomoc při styku s úřady a tím vytváří kroky k pochopení nutnosti spolupráce s nimi při řešení jejich konkrétních problémů.
- 8) Podílí se na zprostředkování zaměstnání a vede jedince k samostatnému zabezpečování životních potřeb.
- 9) Posiluje osobnostní vlastnosti dětí a mládeže vedoucí k samostatnému řešení problémů a podporuje rozvoj odpovědnosti za svůj život.
- 10) Působí jako mediátor mezi dětmi, mládeží a dospělými a rozvíjí vztah důvěry k dospělým a pochopení dětí dospělými.
- 11) Podporuje orientaci dětí a mládeže na zdravý životní styl.
- 12) Posiluje důvěru v možnosti nových začátků a doprovází děti a mládež při rozhodnutí vystavit nové životní perspektivy.
- 13) Podporuje nácvik demokratických forem mezilidských vztahů a rozvíjí tolerantní postoj k jiným názorům.
- 14) Podle možnosti vyhledává a podílí se na vybudování prostorového zázemí pro děti a mládež s nízkoprahovým přístupem přímo z ulice.
- 15) V rámci zážitkové pedagogiky realizuje pro děti a mládež vícedenní akce.
- 16) Organizuje na školách a zařízeních pro volný čas besedy se zaměřením na prevenci sociálních patologií.
- 17) Spolupracuje se zařízeními poskytujícími podporu a pomoc dětem a mládeži.
- 18) Podle místních podmínek spolupracuje na regionálních projektech zaměřených na sociální prevenci u dětí a mládeže.
- 19) O skutečnostech zjištěných v souvislosti s výkonem své funkce zachovává mlčenlivost, pravidelně informuje pouze nadřízeného pracovníka a metodické pracovníky oddělení sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí
- 20) Účastní se pravidelných supervizních konzultací a vzdělávacích akcí organizovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí.
- 21) Vede pracovní deník s uvedením časového rozvrhu a konkrétního typu práce a vypracovává písemné zprávy o činnosti v uplynulém období, kopie uvedených materiálů odevzdává oddělení sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí.

Tato vzorová pracovní náplň byla východiskem při sestavování dotazníku, resp. při formulování těch otázek, které se zabývaly obsahem práce sociálních asistentů a jeho realizací. Pochopitelně vzhledem ke svému charakteru nemohly být všechny činnosti zahrnuty. Jednalo se zejména

o následující činnosti:

- organizace besed na školách a zařízeních pro volný čas zaměřených na prevenci sociálních patologií; (jedná se zhruba o činnosti, jež jsou sledovány pod názvem "mediační činnost"); tuto činnost navíc nemůžeme považovat za charakteristickou pro vlastní náplň práce sociálního asistenta, neboť účastníci besed jsou nanejvýš pouze potencionálními klienty

- zajištění mlčenlivosti sociálních asistentů o otázkách týkajících se jejich klientů nelze pokládat za obsah náplně práce, neboť se jedná o víceméně morální závazek (smluvně nezakotvený), který vyplývá z Etického kodexu sociálních pracovníků České republiky. V tomto případě se však jedná o dokument doporučujícího charakteru, profesně nesankcionovatelný
- nesledovali jsme ani organizačně administrativní kroky (vedení pracovního deníku a činnosti s tím související).

Obsah činnosti sociálního asistenta má řadu položek, které se však mohou podle místních poměrů různit.

Výčet jednotlivých položek vychází z náplně práce sociálního asistenta, tak jak ji stanovilo MPSV. Jedná se o fakultativní výčet všech uvažovaných činností. Podle místa výkonu práce a místních podmínek (včetně místně stanovených priorit) se konkrétní obsah práce jednotlivých sociálních asistentů může lišit.

Výpis jednotlivých činností respektoval vzorovou pracovní náplň stanovenou MPSV. Tyto činnosti spolu navzájem souvisejí a mají i logickou návaznost. Nejprve je stanoveno a definováno působiště, pak cílová skupina klientů nacházející se v okruhu této působnosti; následují jednotlivé činnosti s klienty samými. Další část je věnována sebevzdělávání a hodnocení práce.

Bližší údaje, ze kterých by bylo možno odvodit jak proporce jednotlivých činností, tak i možnosti dalšího efektivního metodického působení MPSV na sociální asistenty by mohly být získány pomocí časového snímku průměrného pracovního týdne sociálního asistenta. Zde by se pak mohly ukázat u difference mezi podmínkami, resp. potřebami regionu, ve kterém sociální asistent působí. Tento časový snímek však vzhledem ke globálnějšímu charakteru výzkumné sondy nebyl realizován.

Jednotlivé činnosti jsou uvedeny v následujících tabulkách. Respondenti byli dotázáni na to, zda tu kterou činnost vykonávají nebo nevykonávají.

Výkon činnosti

Činnost	vykonávám	nevykonávám	nevyplněno
a) vytypování lokalit se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení	23	1	1
b) mapování lokality z hlediska typu uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času	23	1	1
c) vyhledávání a kontaktování dětí a mládeže v místech jejich neformálního setkávání	23	1	1
d) nabídka a vytváření alternativních možností využívání volného času	23	2	0
e) pomoc a rada v krizových situacích	25	0	0
f) pomoc při řešení osobních problémů	24	1	0
g) pomoc klientům při styku s úřady	22	3	0
h) záměrné formování osobnosti klientů	23	2	0
i) mediační činnost	20	4	1
j) praktický nácvik chování klientů	22	2	1
k) podíl na vytváření podmínek pro činnost nízkoprahových zařízení	23	2	0
l) vícedenní akce pro klienty	20	5	0
m) krátkodobé akce pro klienty	23	2	0
a) účast na supervizních konzultacích	22	3	0
o) účast na vzdělávacích akcích v rámci doplňování vlastních vědomostí a dovedností	25	0	0
a) zpracovávání zpráv o činnosti	24	0	1
q) akce zážitkové pedagogiky	20	3	2

pozn.: v 1 případě respondent neví, co je myšleno termínem “praktický nácvik chování klientů”.

Jednotlivé položky můžeme agregovat do následujících skupin činností:

- a) koncepce (činnosti: uvedené v otázce č. 1 pod písmeny a, b, c, d, p,
- b) vytváření podmínek, koordinace, jednání s partnery (činnosti: uvedené v otázce č. 1 písmeno k, práce v terénu (činnosti: uvedené v otázce č. 1 pod písmeny a, b, c, e, f, g, h, i, j, l, m, q)

Tuto agregaci zachycuje následující tabulka:

Druh činnosti

Činnost:	počet respondentů v průměru
koncepce	23,2
vytváření podmínek, koordinace, jednání s partnery, administrativní práce	23,0
práce v terénu	22,4

I když zde musíme brát v úvahu subjektivnost hlediska respondentů a nepříliš velké rozdíly v průměrech četností, má tato informace alespoň orientační charakter. Znovu se zde však potvrzuje, že terénní práce není dominující. Aniž bychom chtěli zpochybňovat rovinu, či úroveň koncepční práce, domníváme se, že dominantní co do objemu času je zejména vytváření podmínek. Z šetření nelze usuzovat, zda tímto vytvářením podmínek sociální asistenti nesuplují práci jiných subjektů.

Sledujeme-li kolik a jakých činností sociální asistenti vykonávají, dostáváme se k číslu 17, nicméně všech 17 činností vykonává pouze 5 asistentů. Zajímavé bude sledovat, jaký je podíl přímé práce v terénu právě u těchto respondentů.

Tab. č. 4: Podíl práce v terénu u respondentů vykonávajících všechny činnosti

Celk. počet:	Přímá práce v terénu					
	oficiálně práce v terénu		reálná práce v terénu			
	nestanovena	70%	20%	30%	40%	80%
5	4	1	1	1	2	1

Pokusme se odpovědět na otázku, jaký je poměr mezi terénní a ostatní prací u těch, kteří vykonávají všechny činnosti uvedené ve výčtu. Z 5 asistentů jich v terénu 4 stráví méně než 50% svého pracovního času, jeden pak 80% času. Ten má ve své pracovní náplni stanovenou povinnost 70% terénní práce. Ostatním není přímá práce v terénu stanovena.

Zajímavý bude rovněž i pohled na to, jaké je zastoupení terénní práce u těch asistentů, kteří z vyjmenovaných sedmnácti činností jich vykonávají méně než 13 (tj. 75% činností).

Tab. č. 5: Podíl práce v terénu u respondentů vykonávajících méně než 75% činnosti

Vykonávají méně než 75%	Přímá práce v terénu								
	oficiálně práce v terénu				reálná práce v terénu				
	nestanovena	50%	60%	75%	30%	40%	50%	60%	75%
6	3	1	1	1	1	1	1	1	1

Zde dochází k příliš velkému rozptylu, než aby bylo možno vyslovit obecněji platné závěry. Přesto stojí za povšimnutí, že u 3 respondentů vykonávajících méně než 75% navrhovaných činností není náplň práce stanovena, u 3 je stanovena na více jak polovinu práce v terénu. V reálu pak se jedná o 3 respondenty s méně než 50% terénní práce a o 3 respondenty, u nichž terénní práce převyšuje 50% celkového penza pracovního času.

Záměrem při ustavení funkce sociálního asistenta bylo mj. i vymezení proporcí mezi přímou prací v terénu a ostatními činnostmi sociálního asistenta. Původní úvaha směřovala k minimálně více než 50% celkového penza pracovní doby ve prospěch terénní práce. Z tohoto důvodu byla formulována následující otázka č. 4: “Pokuste se vyjádřit v %, kolik vašeho pracovního času zaujímá přímá práce v terénu”:

Tab. č. 6: Podíl práce v terénu na celkovém množství pracovní činnosti

	do 10 %	20 %	30 %	40 %	50 %	60 %	70 %	80 %	90 %	100 %	0 ^x
a) dle stanovené pracovní náplně	0	0	0	0	4	2	1	5	0	0	13
b) reálně	1	1	3	9	4	0	1	3	1	0	2

x = není stanoveno v pracovní náplni

Zde bude zapotřebí zastavit se nad tím, kdo vlastně reálně stanovuje pracovní náplň (a jsou-li vůbec stanoveny) - logicky by to měl být OkÚ a proč jsou tyto pracovní náplně stanoveny nejednotně (existují-li tudíž určitá vodítka pro stanovení pracovní náplně a pakliže ano, proč nejsou tedy respektována). Diferenci se záměrem MPSV ukazuje minimálně 13 případů (tj. 50% respondentů) a další 4 případy, kdy vymezení nepřesahuje 50% časového penza. V reálu se ukazuje, že

u 18 respondentů nepřesahuje celkový objem práce v terénu 50% objemu pracovní doby. Připomínáme, že je nutno vycházet z faktu, že sociální asistent by měl být streetworkerem.

U výše uvedených 13 respondentů je uvedeno, že objem terénní práce není v pracovní náplni vymezen. S tímto faktem zřejmě úzce souvisí i požadavek několika respondentů, aby bylo normativně vymezeno místo streetworkera, resp. sociálního asistenta ve struktuře příslušných úřadů.

Jistěže musíme uvažovat i fakt, že proporce činností se mohou během roku měnit (prázdniny, víkendy, všední dny). Zaráží však velký interval (20 - 80%) reálného podílu terénní práce na celkové časové dotaci.

Právě odpověď na otázku č. 4 nám pomůže stanovit poměr mezi původně uvažovanou činností sociálního asistenta (kde důraz je kladen především na terénní práci) a současnou realitou. Při srovnání s odpověďmi na otázky č. 1 a 2 můžeme dospět k závěru, zda realita odpovídá původnímu záměru, či zda a do jaké míry se od tohoto záměru liší. Je patrné, že reálný výkon terénní činnosti "pokulhává" za původním záměrem. Zda je třeba tento poměr změnit ve prospěch terénní práce, či zda původní představa nebyla reálná, není možno v rámci výzkumné sondy zjistit.

Bez časového snímku však nelze zaujmout jednoznačné stanovisko. Určitým vodítkem nám může být počet činností, které vyžadují přímou práci v terénu (ať už se jedná o cílenou práci s klientem, či práci související s mapováním terénu a depistáží klientů). Z celkového počtu 17 činností uvedených ve fakultativním výčtu se jedná o 12 činností, tj. o 83% pracovní náplně (s vědomím jistě nepřesnosti, která vyplývá z nivelizování objemu jednotlivých činností). Kdybychom uvažovali pouze přímou práci s klienty, bude se v tom případě jednat o 10 činností, tj. o 59% pracovní náplně (se stejnou výhradou).

S určitým zjednodušením můžeme usuzovat, že ti respondenti, kteří uvádějí méně než 60% přímé práce v terénu, nerealizují v praxi plně poslání sociálního asistenta (18 respondentů z 25).

Toto zjištění však nelze absolutizovat, protože (jak již bylo uvedeno) rozhodující jsou objem a proporce jednotlivých činností (event. jejich definování samotnými respondenty). Tyto ukazatele jsme však nezkoumali.

Relativně nejméně jsou zastoupeny akce zážitkové pedagogiky. Je to logicky dáno tím, že pro náš pedagogický prostor jde o záležitost zatím ještě novou, vyžadující nejen příslušný systematický výcvik pedagogů, resp. animátorů (nebo alespoň kvalitně proškolené spolupracovníky), ale i dobrou znalost klientely a její určitou připravenost na tento druh pedagogického působení. To znamená, že asistenti musí před akcí své klienty dobře znát. Zřejmě by tedy frekvence akcí zážitkové pedagogiky měla záviset na délce praxe respondenta ve funkci. Obdobně je tomu u vícedenních akcí pro klienty.

Vztahy mezi jednotlivými ukazateli dokladuje následující tabulka:

Tab. č. 7: Vztah realizovaných akcí zážitkové pedagogiky a délky praxe respondentů:

Délka praxe ve funkci	méně než 1 rok	1 - 2 roky	více než 2 roky
	8	5	12
Akce zážitkové pedagogiky	6	4	9
Krátkodobé akce	7	5	9
Vícedenní akce	6	4	8

Z výše uvedené tabulky je patrné, že se potvrzuje hypotéza o zavádění akcí zážitkové pedagogiky až po bližším seznámení s terénem. Proto většinou akce zážitkové pedagogiky pořádají ti sociální asistenti, kteří jsou ve funkci více než 2 roky (9) a dále pak ti, kteří ve funkci začínají (6), což je zřejmě dáno určitým entuziasmem těchto začínajících sociálních asistentů. Obdobný mechanismus pak funguje i v případě krátkodobých, resp. vícedenních akcí.

Další z nejméně zastoupených činností je mediační činnost. Zde neexistuje přímý vztah mezi délkou výkonu funkce a realizací činnosti. Z respondentů, u nichž tato činnost absentuje, jsou 2 z délkou praxe do 2 let a 3 s délkou praxe delší než 2 roky. Jedná se tedy o nevýznamný rozdíl. Za povšimnutí však stojí fakt, že ani jeden z těchto respondentů nepovažuje mediační činnost za zbytnou. Důvody absence mediační činnosti jsme nezkoumali.

Zastavme se však u 2 respondentů, kteří z prezentovaného výčtu vykonávají pouze 7 činností. První z nich pracuje ve funkci více než 2 roky. Zdá se, že jeho činnost je v souladu s popisem práce,

neboť absenci činností vysvětluje ve všech 10 případech tím, že je nemá v popisu práce. Zarážející však je, že v tomto případě nejsou absentující činnosti v místě realizovány (resp. není to uvedeno v příslušných možnostech odpovědí).

Druhý z respondentů naopak ve funkci začíná. Ani on však nemá absentující činnosti v popisu práce.

Za zmínku stojí, že ani jeden z těchto respondentů neuvádí plné osobní uspokojení z práce. Shodně totiž oba uvedli jako aktuální vztah “nestěžuji si”.

To však je pouze ilustrace problému, neboť četnost výskytu sledovaných ukazatelů je příliš nízká.

Pokud budeme chtít sledovat rejstřík jednotlivých činností sociálních asistentů, pak se pokusíme tento fakt dokumentovat na údajích respondentů. Vztahy mezi jednotlivými činnostmi jsou znázorněny v následující matici. Jednotlivé činnosti jsou označeny písmeny dle následující legendy.

Legenda:

- a = vytypování lokalit se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení
- b = mapování lokality z hlediska typu uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času
- c = vyhledávání a kontaktování dětí a mládeže v místech neformálního setkávání
- d = nabídka a vytváření alternativních možností využívání volného času
- e = pomoc a rada v krizových situacích
- f = pomoc při řešení osobních problémů
- g = pomoc klientům při styku s úřady
- h = záměrné formování osobnosti klientů
- i = mediační činnost
- j = praktický nácvik chování klientů
- k = podíl na vytváření podmínek pro činnost nízkoprahových zařízení
- l = vícedenní akce pro klienty
- m = krátkodobé akce pro klienty
- n = účast na supervizních konzultacích
- o = účast na vzdělávacích akcích v rámci doplňování vlastních vědomostí a dovedností
- p = zpracovávání zpráv o činnosti
- q = akce zážitkové pedagogiky

Pro přehlednost uvádíme na následující stránce i tabulku, která ukazuje výkon, resp. absenci činností u jednotlivých sociálních asistentů. Výkon činnosti je označen symbolem “x”, absence činnosti je označena symbolem “o”. Pro zjednodušení jsme nevyplněné odpovědi pokládali za absenci činnosti.

Tab. č. 10: Vztah mezi vykonávanými a absentujícími činnostmi podle respondentů

Činnost: respondent:	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q
1	x	x	x	x	x	x	o	x	o	x	o	x	x	x	x	x	x
2	x	x	x	x	x	x	o	o	o	x	o	x	x	o	x	x	x
3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4	x	x	x	x	x	x	x	o	o	o	x	o	o	x	x	x	x
5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	o	o	x	x	x	o
7	x	x	x	x	o	x	x	o	o	o	x	x	x	x	x	x	x
8	o	o	o	o	x	x	x	x	o	o	o	o	o	x	x	x	o
9	x	x	x	o	x	x	x	o	o	o	x	o	x	o	x	x	o

10	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	x	o	x	x	x
11	x	x	x	x	x	x	x	o	x	o	x	x	x	x	x	x	x
12	x	x	x	x	x	x	x	o	x	o	x	x	x	o	x	x	x
13	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	o	x	o	x	x	o
14	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
15	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
16	x	x	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	x	x	x
17	x	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	o	x	x	x
18	x	x	x	x	x	x	x	o	x	o	x	x	x	x	x	x	x
19	x	x	x	x	x	x	x	x	o	o	x	x	x	x	x	x	x
20	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x
21	x	x	x	x	x	x	x	x	o	o	x	x	x	o	x	x	x
22	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
23	x	x	x	x	x	x	x	x	o	o	x	x	x	o	x	x	x
24	o	o	o	x	x	x	o	x	o	o	x	o	x	o	x	o	o
25	x	x	x	o	x	x	x	o	o	o	x	o	o	x	x	x	o

Na první pohled je patrné, že převážná část potřebných činností je sociálními asistenty vykonávána. V jednotlivých sloupcích můžeme sledovat i proporce mezi vykonávanou a absentující činností. Pouze ve dvou případech (mediační činnost a nácvik chování klientů) absentující činnosti oscilují kolem 50% celkového penza činností.

Důvody, proč určitá činnost není sociálním asistentem vykonávána, mohou být různého druhu. Důvodem může být buď prostý fakt, že činnost není zařazena do popisu práce asistenta, nebo fakt, že tato problematika je řešena jiným způsobem, např. Jiným subjektem vně OkÚ nebo jiným útvarem uvnitř OkÚ.

Tab. č. 11: Důvody absence činnosti

Činnost	nevykonávám	vykonává jiný subjekt	vykonává jiný útvar OkÚ
a) vytypování lokalit se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení	1	0	0
b) mapování lokality z hlediska typu uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času	1	0	1
c) vyhledávání a kontaktování dětí a mládeže v místech jejich neformálního setkávání	1	0	1
d) nabídka a vytváření alternativních možností využívání volného času	1	1	1
e) pomoc a rada v krizových situacích	0	2	0

f) pomoc při řešení osobních problémů	0	0	1
g) pomoc klientům při styku s úřady	1	0	2
h) záměrné formování osobnosti klientů	3	4	1
i) mediační činnost	4	2	1
j) praktický nácvik chování klientů	2	7	0
k) podíl na vytváření podmínek pro činnost nízkoprahových zařízení	4	0	1
l) vícedenní akce pro klienty	3	2	2
m) krátkodobé akce pro klienty	1	1	0
n) účast na supervizních konzultacích	2	2	0
o) účast na vzdělávacích akcích v rámci doplňování vlastních dovedností a vědomostí	0	0	0
p) zpracovávání zpráv o činnosti	0	0	0
q) akce zážitkové pedagogiky	4	1	0

Dále byli respondenti dotázáni, zda tu kterou činnost pokládají za nutnou nebo zbytnou. Výsledek ukazuje tabulka na následující straně.

Tab. č. 12: Potřebnost činnosti podle názoru respondentů

Činnost	nutná	zbytná	neví
a) vytypování lokalit se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení	22	2	1
b) mapování lokality z hlediska typu uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času	22	2	1
c) vyhledávání a kontaktování dětí a mládeže v místech jejich neformálního setkávání	23	1	1
d) nabídka a vytváření alternativních možností využívání volného času	22	0	3
e) pomoc a rada v krizových situacích	22	0	3
f) pomoc při řešení osobních problémů	22	0	3
g) pomoc klientům při styku s úřady	21	1	3
h) záměrné formování osobnosti klientů	19	2	4
i) mediační činnost	18	3	4
j) praktický nácvik chování klientů	15	4	6
k) podíl na vytváření podmínek pro činnost nízkoprahových zařízení	22	0	3
l) vícedenní akce pro klienty	17	4	4
m) krátkodobé akce pro klienty	18	3	4
n) účast na supervizních konzultacích	18	3	4
o) účast na vzdělávacích akcích v rámci doplňování vlastních vědomostí a dovedností	23	0	2
p) zpracovávání zpráv o činnosti	18	4	3
q) akce zážitkové pedagogiky	21	1	3

Zde je zajímavý údaj v položce **n**, kdy pouze 17 respondentů je schopno (či ochotno) hodnotit úroveň těchto supervizních konzultací.

Následující otázka sleduje určité druhy práce, kterou sociální asistent vykonává. Z tohoto důvodu byla do dotazníku zařazena otázka č. 2: “Nyní je váš reálný vztah a podíl na obsahu práce, vyplývající z vaší profese limitován i některými objektivními podmínkami a z toho vyplývá, že převážně se věnujete této činnosti (zaškrtněte jen jednu odpověď):”

Tab. č. 13: Převažující druh činnosti

činnost	frekvence
a) realizujete příkazy a nařízení	0
b) vytváříte koncepční a systémové návrhy na řešení dané problematiky	8
c) řešíte finanční otázky dané problematiky	2
d) koordinujete činnost ostatních subjektů souvisejících s danou problematikou	2
e) dáváte věcem volný průběh	0
f) pracujete převážně v terénu s dětmi a mládeží	7
g) operativně vytváříte podmínky pro svou vlastní práci	9
h) jednáte s partnery	4
i) nevyplněno	1

Nejvíce se zde prezentuje vytváření podmínek pro vlastní práci. Stálo by za úvahu, zda tato operativa supluje nebo doplňuje úkoly MPSV, resp. OkÚ v této oblasti. Bližší motivace nebyla sledována.

Počet odpovědí převažuje počet respondentů. Častou připomínkou byla poznámka typu “nelze odpovědět jednoznačně, jednou odpovědí”. To ovšem vzhledem ke znění otázky svědčí o menší schopnosti (či ochotě) pregnantního vyjádření, resp. nalezení “hlavního článku”, tj. rozlišení převažujícího a rozhodujícího od méně podstatného.

Odpověď na otázku č. 2 pomáhá ve spojení s interpretací odpovědí na otázku č. 1 určit převažující charakter práce.

Srovnáme proto převažující obsah činnosti tak, jak vyplývá z odpovědí na otázku č. 1 a převažující druh činnosti tak, jak vyplývá z odpovědí na otázku č. 2.

Tab. č. 14: Vztah mezi převažujícím obsahem a druhem činnosti

Obsah činnosti		Druh činnosti	
činnost:	počet resp.	činnost:	frekvence
pomoc a rada v kritických situacích	25	operativní vytváření podmínek pro vlastní práci	9
účast na vzdělávacích akcích	25	vytváření koncepčních a systémových návrhů	8
pomoc při řešení osobních problémů	24	práce převážně v terénu	7
zpracovávání zpráv o činnosti	24	jednání s partnery	4

Druh činnosti ukazuje, že celá řada činností je vykonávána nad rámec fakultativního výčtu (i když určité zkreslení zde může být způsobeno i formulací otázky č. 2, resp. nabídkou možných odpovědí na tuto otázku).

Práce v terénu jako dominantní činnost se objevuje jako charakteristika až na 3. místě. To koresponduje i s odpovědí na otázku č. 4 kdy, oproti záměru se kterým byla funkce sociálního asistenta zřizována, činí podíl terénní práce více než 50% z celkového objemu času pouze u 7 respondentů, tj. zhruba u jedné čtvrtiny.

Bez časového snímku nelze zaujmout jednoznačné stanovisko. Určitým vodítkem nám může být počet činností, které vyžadují přímou práci v terénu (ať už se jedná o cílenou práci s klientem, či práci související s mapováním terénu a depistáží klientů). Z celkového počtu 17 činností uvedených ve fakultativním výčtu se jedná o 12 činností, tj. o 83% pracovní náplně, s vědomím jisté nepřesnosti, která vyplývá z nivelizování objemu jednotlivých činností. Kdybychom uvažovali pouze přímou práci s klienty, bude se v tom případě jednat o 10 činností, tj. o 59% pracovní náplně (se stejnou výhradou).

S určitým zjednodušením můžeme usuzovat, že ti respondenti, kteří uvádějí méně než 60% přímé práce v terénu nerealizují v praxi plně poslání sociálního asistenta (18 respondentů z 25).

Tato zjištění však nelze absolutizovat. Neboť (jak již bylo uvedeno) rozhodující jsou objem a proporce jednotlivých činností (event. jejich definování samotnými respondenty). Tyto ukazatele jsme však nezkoumali.

Otázka č. 3 sledovala věk klientů, na něž sociální asistenti působí: “Vaše terénní práce se týká především věkové kategorie”:

Tab. č. 15: Klienti podle věkových skupin:

kategorie	počet
-----------	-------

do 10 let	2
10 - 12 let	2
13 - 15 let	14
16 - 18 let	18
nad 18 let	5

Součet je vyšší než počet respondentů z toho prostého důvodu, že mnozí z asistentů pracují s více věkovými kategoriemi, které se navzájem překrývají a v některých případech dokonce i překračují oficiálně danou věkovou hranici klientů. Zároveň to však svědčí i o tom, že řada sociálních asistentů pracuje s více kategoriemi, aniž je schopna rozlišit, která z nich převažuje (nedostatečná diferenciační schopnost) - průvodní “diagnostický” jev jako námět pro další proškolení sociálních asistentů.

Kumulace se týká následujících věkových kategorií:

Tab. č. 16: Kumulované věkové kategorie klientů

kategorie	počet
10 - 18 let	2
13- 18 let	9
15 - více než 18 let	2
18 let a starší	2

U této otázky se předpokládalo, že obě krajní kategorie (tj. do 10 let a nad 18 let) nebudou vyplněny. Předpoklad vycházel ze záměru, s jakým byla funkce sociálního asistenta zřizována. Nesleduje se zde podrobně věková struktura klientů, dotaz zůstává na obecnějším třídění na žáky mladšího a staršího (resp. středního) školního věku a dále na adolescentní mládež.

Obdobně jako u předchozí otázky nebyli respondenti schopni v některých případech akceptovat pokyn a vyplnit na základě údaje “především” - to může svědčit o nedokonalém přehledu, či “evidenci” klientů. To by však mohlo být na závadu pouze v případě, že “evidence” je buď vyžadována nebo pro práci sociálního asistenta potřebná.

Z toho však vyplývá, že věkové kategorie klientů nelze přesně vymezovat; resp. není to ani nutné, ani potřebné v případě, uznáme-li preferenci praxe před mechanickým vymezením kategorií daným původním záměrem ustavení funkce sociálního asistenta.

B) Osobnost sociálního asistenta

Činnost zaměřená na prevenci sociálních patologií a na aktivity s tím související musí, resp. měla by být zajišťována pracovníky (ať už profesionálními nebo dobrovolnými), kteří mají určité osobnostní a odborné předpoklady (včetně sociodemografických) pro výkon funkce. Z tohoto důvodu provedlo MPSV experiment "Sociální asistent", ve kterém ověřovalo jednak model sociálního asistenta, jednak přímo jeho práci. Podrobnosti o tomto experimentu jsou uvedeny v článku: Čákrťová, T.: Co přinesl sociální experiment "Sociální asistent". Sociální politika č. 12., 1995, s. 7 - 9. Model sociálního pracovníka předpokládá následující vlastnosti: "Jedná se o muže, minimálně zletilého, ale věkem ne příliš vzdáleného od těch, na něž má působit, minimálně s maturitou, optimálně vysokoškolačka po absolutoriu. Samozřejmým požadavkem zůstává bezúhonnost a sociální zralost uchazeče. Sociální pracovník by měl být státním pracovníkem."

Tato definice je sice vyčerpávající, nicméně v praxi zřejmě dochází k problémům jednak jak naplňovat příslušná kritéria (tuto profesní otázku jsme neřešili), jednak jak charakterizovat jednotlivé položky těchto kritérií (např. "věkem ne příliš vzdáleného" nebo "bezúhonnost" a "sociální zralost".)

Experiment, který uskutečnilo a vyhodnotilo Ministerstvo práce a sociálních věcí, prokázal, že funkce sociálního asistenta se osvědčila a na základě toho bylo doporučeno zařadit tuto kategorii pracovníků do systému sociální práce v České republice.

Podívejme se proto poněkud blíže, a to ve světle nejnovějších údajů, na tuto skupinu sociálních pracovníků. Nejdříve si povšimneme splnění požadavků kladených na sociálního asistenta ve smyslu výše uvedeného záměru a následného experimentu.

Model sociálního asistenta vypracovaný MPSV předpokládá, že v této funkci budou pracovat muži. Ti také tvoří až na výjimky (žen) tuto profesní skupinu.

Sociální asistent by dále měl být minimálně zletilý, ale věkem nepříliš vzdálený od těch, na něž má působit. Tuto podmínku splňují všichni asistenti, navíc nikdo z nich není mladší 20ti let. Nicméně je třeba upozornit na to, že požadavek tohoto kritéria splňuje pouze třetina z nich (10), neboť ostatní se svým věkem začínají již od klientů vzdalovat. To ukazuje následující tabulka věkového složení skupiny sociálních asistentů:

Tab. č. 17: Věkové složení respondentů

Věkové složení respondentů	
20 - 25 let	10
26 - 30 let	5
více než 30 let	10

Tab. č. 18: Délka praxe respondentů ve funkci

Délka praxe ve funkci	
a) méně než 1 rok	7
b) 1 - 2 roky	9
c) více než 2 roky	9

Důležitým ukazatelem je i délka praxe ve funkci. V této sondě jsme však nezkoumali komplexněji míru korelace mezi délkou praxe a dalšími znaky. Vzhledem k tomu, že funkce sociálního asistenta byla zavedena před poměrně krátkou dobou, můžeme se omezit pouze na konstatování, že většina respondentů je vzhledem k délce své dosavadní funkční praxe s obsahem i problematikou dané funkce seznámena. Podstatné rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi uvedenými v předchozí tabulce nejsou (jak ostatně vyplývá z předchozího i následujícího textu) zřejmé.

Dalším kritériem je vzdělání. Stupeň, případně druh vzdělání souvisí i s připraveností na funkci, zejména chápeme-li vzdělání jako určitý dosažený stupeň kvalifikace zahrnující jak teoretickou, tak i praktickou stránku připravenosti a schopnosti vykonávat danou funkci. Požaduje se vzdělání minimálně s maturitou; za optimální plnění tohoto kritéria je považován vysokoškolák po absolutoriu. Je škoda, že není stanoven druh vzdělání, neboť specifické, resp. specializované vzdělání by mohlo zkvalitnit výkon funkce sociálních asistentů.

Posledními, nicméně však důležitými kritérii jsou bezúhonnost a sociální zralost. Z hlediska objektivního měření jsou to kategorie nejobtížněji posuzovatelné. Vzhledem k zaměření této výzkumné sondy, nebyly tyto kategorie sledovány a vyhodnocovány. Výzkumná sonda se zaměřila pouze na vzdělanostní předpoklady jako jeden z ukazatelů kompetenčnosti a kvalifikovanosti sociálních asistentů.

Tab. č. 19: Vzdělání respondentů

nejvyšší ukončené vzdělání	
a) středoškolské	14
b) vysokoškolské	3
c) vysokoškolské magisterské	7
d) nevyplněno	1

Nejvyšší ukončené vzdělání vykazuje značný rozptyl. Problematictější je však skutečnost, že sociální asistenti se středoškolským (byť i odborným) vzděláním, nemají příslušnou oborovou kvalifikaci. To naznačuje i následující tabulka:

Tab. č.20: Specifikace středoškolského vzdělání respondentů

Středoškolská kvalifikace	četnost
a) SŠ sociálně právního charakteru	4
b) SŠ průmyslová, resp. stavební	6
c) gymnázium	3
d) SOU	1

U respondentů, kteří mají vysokoškolské vzdělání se jedná pouze o 4 osoby, jejichž vzdělání se svým obsahem a profilem blíží požadované kvalifikaci. Celkově tedy můžeme konstatovat, že pouze

8 sociálních asistentů splňuje (do určité míry) požadavek příslušné odborné institucionálně získané kvalifikace. U ostatních je nedostatek vzdělání (ne však vždy i odbornosti) nahrazován entuziasmem a event. ochotou získávat další vědomosti, dovednosti a zkušenosti (viz korelace s pocitem připravenosti a potřebou dalšího vzdělávání a postojem, zda pro tuto funkci je cílené vzdělání zapotřebí). Že se tato snaha do určité míry projevuje, o tom svědčí fakt, že 6 respondentů si v současné době doplňuje některý z typů vzdělávání, a to zejména v předmětné oblasti.

Všechny dosavadní otázky (kromě dotazu na názor na supervizní pracoviště) se týkaly předchozí průpravy. Důležitá je však i průběžná příprava, ať už prohlubující nebo inovační, či doplňující. Jedním z metodických subjektů je pro sociální asistenty i Ministerstvo práce a sociálních věcí. Jak je hodnoceno jeho působení v této oblasti, dokladují odpovědi na následující otázku:

“Jak byste hodnotil kvalitu metodického vedení ze strany MPSV?” Respondenti označovali své hodnocení 5 stupňovou škálou jako ve škole (výborně, chvalitebně, dobře, dostatečně, nedostatečně).

Uspokojení respondentů i jejich postoj k vykonávané práci se ukazuje v odpovědi na otázku č. 5:

“Jaký máte aktuální vztah ke své pracovní činnosti?”

Tab. č. 21: Vztah k pracovní činnosti

Vztah	četnost
a) práce mě osobně plně uspokojuje	19
b) nestěžuji si	6
c) je příliš náročná	0
d) jsem jí stresován	0
e) jsem otráven	0
f) nevyplněno	0

Odpověď naznačuje míru spokojenosti s vykonávanou prací. V konfrontaci s předchozími otázkami může poodhalit i některé příčiny tohoto stavu.

Sama otázka i v případě kladné odpovědi na ni (položky a - e) implikuje jistou rezignovanost. Jak je však vidět z četnosti odpovědí na variantu a) objevuje se zde spíše určité nadšení, či entuziasmus; samotná existence funkce zde působí jako určitý a bezesporu důležitý motivační faktor. Tento fakt je třeba pokládat za signifikantní ve vztahu k postojům sociálních asistentů.

Výpověď o plném pracovním uspokojení naznačuje tedy i postoj určitého “nadšení” a “entuziasmu”. Bylo by potřebné se na tuto skutečnost zaměřit a “nepromrhat tento kapitál”.

U převážné části respondentů je tedy vyjádřena plná aktuální spokojenost s pracovní činností. Proto budeme blíže sledovat pouze ty respondenty, u nichž není aktuální spokojenost stoprocentní, resp. je vyjádřena odpovědí “nestěžuji si”. Takto definovaný postoj může mít pochopitelně celou řadu odstínů a může se za ním skrývat jak osobní entuziasmus, tak i osobní rezignace. Motivační stránku jsme však nezkoumali. Varianta “nestěžuji si” se vyskytovala u 6 respondentů. Porovnejme proto situaci těchto respondentů s odpověďmi na otázky č. 1, 2 a 3. Někteří z respondentů na položené otázky neodpověděli. Proto u některých položek není suma odpovědí totožná s počtem respondentů.

Tab. č. 21: Sumární tabulka vykonávaných činností a názorů na jejich potřebnost

Činnost	vykonávám	nevykonávám	je nutná	je zbytná
a) vytypování lokalit se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení	4	1	5	1
b) mapování lokality z hlediska typu uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času	4	1	5	1
c) vyhledávání a kontaktování dětí a mládeže v místech jejich neformálního setkávání	4	1	0	6
d) nabídka a vytváření alternativních možností využívání volného času	4	2	4	1
e) pomoc a rada v krizových situacích	6	0	0	5
f) pomoc při řešení osobních problémů	6	0	0	4
g) pomoc klientům při styku s úřady	5	1	0	4
h) záměrné formování osobnosti klientů	5	1	0	4
i) mediační činnost	1	3	0	3
j) praktický nácvik chování klientů	2	3	0	4
k) podíl na vytváření podmínek pro činnost nízkoprahových zařízení	5	1	0	4
l) vícedenní akce pro klienty	3	3	1	3
m) krátkodobé akce pro klienty	5	1	1	4
a) účast na supervizních konzultacích	4	2	2	1
o) účast na vzdělávacích akcích v rámci doplňování vlastních dovedností a vědomostí	5	1	0	5
a) zpracovávání zpráv o činnosti	6	0	0	5
q) akce zážitkové pedagogiky	3	3	0	6

Mohlo bychom usuzovat, že realizace některých činností má vliv na spokojenost či nespokojenost respondentů s vykonávanou prací. Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že všichni tito respondenti vykonávají následující činnosti: pomoc a rada v krizových situacích, pomoc při řešení osobních problémů a zpracovávání zpráv o činnosti.

Ze skladby těchto činností se dá usuzovat, že se jedná o činnosti buď velice náročné na erudici sociálního asistenta (v prvních dvou případech) nebo o činnost, kterou respondenti v převážné většině pokládají za zbytnou (zpracovávání zpráv o činnosti). Zřejmě by stálo z úvahy promyslet systém zpětné vazby, který převážně vyhovuje jak sociálním asistentům, tak i orgánům státní správy.

Na druhé straně může spokojenost ovlivňovat i nevykonávání určitých činností, což v tomto případě jsou zejména: mediační činnost, praktický nácvik chování klientů, vícedenní akce pro klienty, akce zážitkové pedagogiky. Tyto činnosti navíc, až na výjimku, nejsou považovány za zbytné. Je zde zřejmě nutné uvažovat otázku pracovní motivace i zájmů samotných respondentů a jejich aspirace / představy o funkci před nástupem do pracovního poměru. Tento problém jsme však nezkoumali.

S možnými představami respondentů o své budoucí náplni činnosti před nástupem do funkce korespondují (alespoň u těch, kteří nepociťují plnou spokojenost s vykonávanou prací) činnosti, které jsme agregovali do následujících okruhů:

Tab. č. 22: Dominantní charakter činnosti respondentů

Charakter činnosti:	Frekvence:
a) koncepce	8
b) řešení finančních otázek	2
c) vytváření podmínek, koordinace, jednání s partnery	15
d) práce v terénu	7

Z výše uvedené tabulky je patrné, že původně uvažující dominantní charakter činnosti - práce v terénu je u těchto respondentů až na 3. Místě, převažuje vytváření podmínek pro práci (což by neměla být výlučně úloha asistentů) a jednání se stranami mimo klienty. Nabízí se otázka, zda takto strukturovaná pracovní náplň je nezbytná. Pakliže ano, bude zcela zřejmě nutné jednak s touto skutečností seznamovat již adepty před navázáním pracovního poměru, jednak této skutečnosti přizpůsobit i jejich přípravu po nástupu do funkce. Z výše uvedených 6 respondentů se většina (4) sice cítí být připravena na velmi dobré úrovni, ani jeden z nich však na vysoké úrovni.

Věk klientů v tomto případě nehraje zvláštní roli, neboť až na jednoho (pracujícího převážně s věkovou kategorií do 10 let) všichni pracují s klienty ve věkovém pásmu 13 - 18 let.

Specifickou funkci v ranku sociálních asistentů vykonává supervizor, jako odborný specializovaný pracovník sociální prevence, který ve spolupráci s MPSV zajišťuje metodickou činnost.

V této souvislosti je vhodné zmínit i kontakt mezi jednotlivými sociálními asistenty a supervizním pracovištěm. (pozn.: neptali jsme se na frekvenci, resp. pravidelnost tohoto kontaktu). Tuto skutečnost dokladuje následující tabulka, vycházející z odpovědí na otázku č. 1.

Tab. č. 23: Účast na supervizních konzultacích

Činnost sociálního asistenta					
druh činnosti	vykonává m	nevykonávám	činnost je nutná	činnost je zbytná	činnost nevyplněna
účast na supervizních konzultacích	22	3	18	3	4

V této souvislosti se objevuje i údaj o subjektivně deklarované úrovni supervizního pracoviště. Ta do značné míry souvisí i s pocíťovanou úrovní metodické pomoci ze strany MPSV. Porovnejme proto tyto ukazatele ve vzájemné souvislosti:

Tab. č. 24: Posouzení kvality metodické působnosti

Úroveň působnosti:	Hodnocení:				
	1	2	3	4	5
Obecně kvalita pomoci ze strany MPSV	12	11	1	0	1
Kvalita metodického vedení ze strany MPSV	13	5	7	0	0
Kvalita působení supervizního pracoviště	4	3	7	0	3

Další údaje, které již souvisejí s přípravou sociálních asistentů na výkon funkce, uvedeme v následujícím textu.

C) Přípravenost sociálních asistentů na výkon funkce

Přípravenost sociálních asistentů na výkon funkce má dvě roviny: objektivní a subjektivní. Zkoumali jsme především subjektivní rovinu. Jedním z objektivních hledisek (kromě efektivnosti

výkonu funkce, již jsme nesledovali) je mj. i vzdělání. Úroveň vzdělání ukazují následující tabulky. Zároveň je zde patrné, nakolik sociální asistenti splňují požadavek vzdělanostní kvalifikace.

Pokud budeme chtít hodnotit podíl MPSV na přípravě sociálních asistentů, můžeme použít odpověď na otázku č. 8, která zachycuje druhy přípravy. Následující tabulka ozřejmuje, jak se sociální asistenti na svou práci připravují v rámci rezortu (včetně OkÚ):

Tab. č. 25: Příprava v rámci rezortu

Druh přípravy:	četnost:
v rámci vzdělávání pořádaného MPSV	15
svou konkrétní práci na OkÚ	12
účast na supervizních konzultacích	22

Z výše uvedené tabulky je patrné, že 3/5 respondentů se připravují v rámci vzdělávání pořádaného či využívaného MPSV (míru účasti supervizního pracoviště, resp. vzdělávacího pracoviště na těchto aktivitách jsme nezkoumali; vycházeli jsme pouze z toho, že supervizních konzultací se zúčastňuje 22 respondentů). Pozitivním jevem je i ten fakt, že prakticky polovina respondentů pokládá praxi při výkonu profese za jednu z forem přípravy. Ani zde jsme však nezkoumali efektivitu, případně vztah respondentů k jednotlivým druhům přípravy.

Méně potěšující je však skutečnost, že pouze něco málo nad polovinu respondentů pokládá speciálně profesní přípravu na výkon zastávané funkce za nutnou. Téměř polovina respondentů nepokládá za potřebné (resp. se k problému nevyslovili), aby sociální asistent byl na svou funkci speciálně profesně připraven. Poměrně důležitým kritériem je názor respondentů na to, jak jsou na výkon své funkce připraveni. Z tohoto důvodu jsme formulovali následující otázku: “Jak se cítíte vyzbrojen pro problematiku, která je vaší pracovní činností?”

Tab. č. 26: Názor respondentů na vyzbrojení pro řešení profesní problematiky

Úroveň	četnost
a) na vysoké úrovni	1
b) na velmi dobré úrovni	13
c) na dostatečné úrovni	9
d) nedostatečně, nemám dosud patřičné znalosti	2

Potěšující je deklarované sebevědomí respondentů, vyjádřené více než polovinou odpovědí “na velmi dobré úrovni” a “na vysoké úrovni”. U zbývajících 11 respondentů nelze v rámci položených otázek odhadnout, zda se jedná o reálný odhad situace, či o “zbytečnou skromnost”.

Vyzbrojenost je i otázkou předchozí přípravy a průpravy. Vzhledem k tomu, že více než polovina respondentů odpověděla, že se na svou pracovní činnost cítí vyzbrojeni na vysoké nebo velmi dobré úrovni a vzhledem k tomu, že další téměř třetina respondentů se cítí vyzbrojena na dostatečné úrovni má dostatečnou vypovídací hodnotu i srovnání s údaji o druhu, typu a formě přípravy.

Za zmínku však stojí 2 respondenti, kteří podle svého mínění nemají dostatečné znalosti pro výkon svého povolání. Vzhledem k malé četnosti těchto případů se jedná pouze o ilustrativní příklad, který by však mohl pomoci k hlubšímu proniknutí do problematiky připravenosti, kvality a pocitů sociálních asistentů.

Tab. č. 27: Specifická připravenost respondentů

Kritérium:	Frekvence:
a) připravenost na prevenci soc. pat. jevů ANO	2

b) připravenost na prevenci zneužívání návyk. látek ANO	2
c) znalosti v oblasti soc. pat. jevů ANO	2
d) znalosti v oblasti zneužívání návyk. látek DOBRÉ	1
e) znalosti v oblasti zneužívání návyk. látek PŘIMĚŘENÉ	1
f) vzdělání SS soc. práv. / VŠ učitelské	1/1

Snad nejlépe vystihl situaci jeden z respondentů, který napsal: “Problematika, která je mou pracovní činností je široká. Na některou se cítím vybaven dostatečně, na některou nedostatečně. Souhrnně mám potřebu dalšího vzdělávání. K tomu nutno říci, že pracuji v týmu a tvoříme tedy organismus. Každý článek má jiné přednosti.” Z toho je patrné, že sociální asistent, resp. streetworker nemusí (a ani by neměl) být osamělým běžcem. Otázkou je, nakolik je výše uvedená situace pro tuto kategorii profesionálních pracovníků typická.

Za povšimnutí stojí, jaká témata zmínění respondenti pokládají pro sebe v rámci dalšího vzdělávání za přínosná. Jedná se o znalosti z oboru sociální patologie, sociologie, psychologie, zážitkové pedagogiky, problematiku streetworku, resp. jeho možností a mezí vzhledem k současné legislativě. Zároveň se objevuje požadavek důraznějšího postupu MPSV k posílení autority sociálních asistentů v hierarchii OkÚ, spolupráce s městskými orgány a v neposlední řadě i “celkové zastřešení veškeré práce sociálního asistenta” (aniž je zmíněno, zda se jedná o zastřešení legislativní, organizační, metodické či jiné).

Nezanedbatelným faktorem, který může ukázat některá jemnější fakta týkající se způsobu, event.i kvality připravenosti, je místo, resp. instituce, kde byl sociální asistent na svoji práci připravován. Proto byla zařazena následující otázka: “Pro problematiku, která je mou pracovní činností jsem byl odborně připravován (můžete zaškrtnout i více činností)”:

Tab. č. 28: Druh přípravy na funkci

Druh přípravy	četnost
a) v rámci řádného studia na škole	9
b) v rámci postgraduálního studia	1
c) ve speciálním kurzu (kurzech) mimo resort	12
d) v rámci vzdělávání pořádaného MPSV	15
e) svou konkrétní práci na OkÚ	12
f) osobními konzultacemi dle vlastní volby	12
g) v rámci svého minulého zaměstnání, či praxe	6
h) četbou literatury	14
i) ostatními formami samostudia	10
j) praxí na odborné pracovišti	4
k) jinou formou (jakou?)	2

V rubrice k) se mezi jinými formami, resp. způsoby objevily umělecké aktivity, soužití s komunitou, terénní praxe a blíže nespecifikovaný roční kurz (tam se setkává “terénní příprava” s přípravou teoretickou).

Tab. č. 29: Typ přípravy

Typ přípravy	četnost
a) školská příprava	10
b) kurzy	25
c) samostudium	25

d) praxe	20
e) jiné	2

Důležité je i sledovat formu vzdělávání, neboť ta zřejmě odráží jednak předchozí respondentovu vzdělávací praxi, jednak i určité penzum jeho volného času, které je ochoten, či schopen do vzdělávání investovat. Ukazuje se, že (i když mírně) převažuje samostudium.

Tab. č. 30: Forma přípravy na funkci

Forma přípravy	četnost
a) řízené vzdělávání	23
b) samostudium	25
c) praxe	20

Do řízeného vzdělávání jsou agregovány položky a, b, c, d, tj. řádné studium na škole, postgraduální studium, kurzy a resortní vzdělávání MPSV; za samostudium jsou považovány položky f, h, i, tj. osobní konzultace, odborná četba, ostatní formy. Do praxe započítáváme položky e, g, j - tj. konkrétní praxe na OkÚ, praxe v předchozích zaměstnáních a praxe na odborném pracovišti.

Postoj ke vzdělávání obecně lze projektovat na základě odpovědi na následující otázku. Zároveň se zde projeví i vztah pracovníka ke vzdělávání a rovněž i určitý upřednostňující nebo naopak do jisté míry negativistický postoj k důležitosti vykonávané funkce. To dokumentují odpovědi na následující položenou otázku: “Je podle vašeho názoru nutné, aby pro činnost tohoto druhu byl pracovník speciálně profesně připraven?”

Tab. č. 31: Názor na nutnost profesní přípravy na funkci

Ano	14
ne	6
nevyplnil	5

Variantu “nevyplnil” hodnotíme jako “neví”. Pozitivním zjištěním je, že více než polovina respondentů pokládá činnost sociálního asistenta za natolik důležitou, aby si vyžadovala samostatnou profesní přípravu.

Za zmínku však stojí fakt, že ze 6 záporných odpovědí, byly 4, které byly prezentovány respondenty, jež jsou ve funkci déle než 2 roky. Bližší podrobnosti, které vedou tyto pracovníky k výše uvedenému závěru, jsme však nezkoumali.

Tab. č. 32: Názory na metodické vedení ze strany MPSV

Stupeň hodnocení	četnost
1	13
2	5
3	7
4 a 5	0

Kdybychom chtěli orientačně vyhodnotit, pak aritmetický průměr by byl 1,8 - což je poměrně slušný výsledek.

Dalším metodicky působícím subjektem je supervizní pracoviště. V souvislosti s fakty, která byla uvedena v tabulkách výše, je třeba doplnit i subjektivní pohled sociálních asistentů na toto pracoviště.

Názory respondentů sledovala otázka: “Jak hodnotíte působení supervizního pracoviště?”:

Tab. č. 33: Hodnocení supervizního pracoviště respondenty

Stupeň hodnocení	četnost
1	4
2	3
3	7
4	0
5	3
0	6
neznám	2

Supervizní pracoviště dopadlo poněkud hůře než MPSV. Zde je sice průměr po zaokrouhlení zhruba stejný jako u MPSV, bude však zřejmě nutné se zamyslet nad údajem “neznám” (2 případy) a “nevyplněno” (6 případů). Tyto údaje svědčí o nedostatečném kontaktu se supervizním pracovištěm. Tato skutečnost je ještě zřejmější v kontextu s odpověďmi na otázku č. 1. Zde v položce “účast na supervizních konzultacích” označilo kontakt za užitečný 18 respondentů, třem se jeví jako zbytečný a 4 nebyli schopni odpovědět. Zajímavé je, že ani jeden z respondentů hodnotící působení supervizního pracoviště známkou “5” nezpochybňuje funkčnost jeho existence. Z toho vyplývá, že pracoviště je považováno za potřebné, jsou však výhrady k efektivitě jeho působení.

Ze všech výše uvedených ukazatelů pak vyplývá v odpovědích sociálních asistentů i jejich názor na míru vlastní připravenosti k výkonu funkce. Následující otázky, resp. odpovědi na ně jsou toho důkazem.

Otázka č. 12: "Cítíte se být alespoň do jisté (podle svého mínění dostatečné) míry připraven na své působení?"

Tab. č. 34: Pocit připravenosti na působení ve funkci

Oblast působení	názor	četnost	názor	četnost
a) prevence sociálně patologických jevů	ano	24	ne	1
b) prevence zneužívání návykových látek	ano	20	ne	5

Jiná věc je ovšem pocit vyzbrojenosti pro práci asistenta a pocit připravenosti ve stěžejních oblastech působení, jakými jsou prevence sociálně patologických jevů a prevence zneužívání návykových látek. Nedostatečnou připravenost na působení v oblasti prevence sociálně patologických jevů pociťuje pouze 1 respondent, zatímco v oblasti prevence zneužívání návykových látek to je každý pátý respondent.

Další otázka (č. 13) zněla: “Své znalosti v oboru prevence sociálně patologických jevů a prevence zneužívání návykových látek považujete ve výše uvedených případech za”:

Jestliže budeme prevenci zneužívání návykových látek považovat za podmnožinu prevence sociálně patologických jevů (jak vyplývá ze samotné věcné podstaty), pak můžeme zhruba obě kategorie za stejně kvalitativně naplněné.

Tab. č. 35: Znalosti v oboru prevence

prevence sociálně patologických jevů		prevence zneužívání návykových látek	
a) velmi dobré	11	a) velmi dobré	10
b) dobré	9	b) dobré	4
c) přiměřené	4	c) přiměřené	8
d) malé	0	d) malé	2
e) nulové	1	e) nulové	1

Pokud pro hodnocení použijeme škálu 1 - 5 (např. jako při známkování ve škole) a jednotlivé stupně jsme přiřadili k odpovídajícím charakteristikám (velmi dobré = 1, nulové = 5), pak dostaneme

v obou případech známku 2. Přesněji vyznačeno: u prevence sociálně patologických jevů aritmetický průměr 1,8, u prevence zneužívání návykových látek pak aritmetický průměr 2,0. I když se jedná pouze o subjektivní hodnocení respondentů, lze usuzovat, že připravenost je na slušné úrovni (relativně mírně horší u prevence zneužívání návykových látek). V kontextu s dalšími odpověďmi týkajícími se tohoto tématu se však ukazuje, že na přípravu v oblasti protidrogové prevence bude třeba se zaměřit o něco více už jen proto, že samotnými respondenty je preferována.

Některé otázky jsme zaměřili na samotná přání respondentů, týkající se jejich dalších vzdělávacích aktivit. Z tohoto důvodu jsme položili i následující otázku č. 26: “Co ve své práci postrádáte, co by vám pomohlo?”

Tab. č. 36: Druh potřebné pomoci pro respondenty

Druh pomoci	četnost
a) Konkrétní metodické materiály	7
b) Odborné periodikum o dětech a mládeži	3
c) Odborné periodikum o volném čase dětí a mládež	7
d) Odborné periodikum pro soc.pat. jevy	13
e) Videoprogramy	5
f) Odborné semináře	10
g) Odborné stáže	3
h) Další náměty	3
i) nevyplněno	3

V případě metodických materiálů, videoprogramů a odborných seminářů bylo požadováno další konkrétní upřesnění. U odborných stáží byli respondenti v případě své kladné odpovědi dotázáni na místo, kde by se tato stáž měla uskutečnit.

Navrhovány byly metodické materiály na různá témata:

provedli jsme hrubé rozdělení na typy, resp. formy těchto metodických materiálů (jednalo se o blíže neurčené metodiky, studie, skripta, databáze, techniky a mezinárodní periodikum “streetwork”, další témata byla zhruba totožná s požadavky na videoprogramy a semináře - což uvádíme dále).

Videoprogramy by se podle mínění respondentů měly zaměřit na následující témata:

- agresivita, násilí, šikana
- reklama
- extremistická hnutí
- sekty

Odborné semináře by měly být dle mínění dotazovaných zaměřeny takto:

- streetwork: meze a možnosti vzhledem k současné legislativě
- zážitková pedagogika, vč. programů
- sociologie
- psychologie
- sociálně patologické jevy
- nové trendy v oblasti streetworku
- streetwork v zahraničí
- drogy
- sexuální výchova
- sekty
- agresivita
- sociální patologie
- práce s klienty
- praktické výcviky v komunikaci, asertivita
- supervizní a intervizní skupiny
- psychologické a filosofické přednášky o svobodném přebírání hodnot

Názor na odborné stáže byl prezentován následujícím způsobem:

respondenti uváděli ty země, kde zřejmě jsou se streetwork již jisté zkušenosti (Velká Británie, Holandsko, Belgie, Finsko, Švédsko), v 1 případě se objevil případ nespecifický: “tam, kde už streetwork jede dlouhou dobu”

- psychiatrická léčebna
- komunita streetwork profesionální úrovně
- léčebná komunita

pozn. respondenta “kde na to vzít peníze a čas?” - peníze jsou jistě diskutabilní, čas by se měl najít

Další náměty:

- pokračovat ve výcvikových akcích pořádaných MPSV
- týmová spolupráce
- nabídka volnočasových aktivit
- důraznější doporučení MPSV, posilující formální autoritu a postavení sociálních asistentů v hierarchii okresního úřadu
- spolupráce města
- celkové zastřešení veškeré práce sociálního asistenta
- praktický výcvik v komunikaci
- psychosociální hry
- setkání streetworkerů z ČR a ze zahraničí
- setkání státních a nestátních streetworkerů

Témata uvádíme bez bližšího třídění, které však při event. akceptování návrhů bude třeba provést a zároveň k němu přiřadit i odpovídající formy a metody vzdělávání.

D) Vnější vztahy:

Při své práci se sociální asistent setkává s různými subjekty, které můžeme operačně vymezit jako subjekty uvnitř zaměstnavatelské instituce (tedy konkrétního okresního úřadu), jednak jako subjekty působící v rámci, či nad rámec okresu, ale vždy mimo okresní úřad.

Nejprve se zaměříme na vztahy ovlivňující činnost sociálního asistenta uvnitř úřadu. Následující odpovědi naznačí místo sociálního asistenta ve struktuře úřadu, a to z pohledu kooperativních vztahů.

Otázka č. 6: “Se kterými útvary OkÚ spolupracujete? Uveďte dále, zda spolupráce je dána organizačním řádem OkÚ, je založena především na osobních kontaktech nebo se obě hlediska prolínají”:

Tab. č. 37: Spolupráce s útvary OkÚ

útvary	org. řád	osob. kontakt	kombinace	součet kont.
a) referát sociálních věcí, OPD	6	5	3	13
b) sociální odbor, příp. odbor sociální péče	1	0	0	1
c) oddělení sociální prevence	1	1	0	2
d) referát zdravotnictví	4	1	1	6
e) odbor školství a kultury	1	1	0	2
f) městský úřad	0	6	1	5
g) kancelář přednosta	1	0	0	1
h) referát vnitřních věcí	0	2	0	2
i) kurátoři pro mládež	1	1	3	5
celkem kontaktů	15	17	8	37

U této otázky jsme narazili jednak na poměrně malou informovanost respondentů o struktuře zaměstnavatelské organizace (z čehož pak mohou vyplývat i některé další nedostatky v kontaktech s profesními kolegy na těchto úřadech), jednak na fakt, že odpovědi prezentované v některých dotaznících jsou natolik identické, že by to mohlo zakládat pochybnost o seriózním přístupu k vyplňování. Často respondenti volili odpovědi, kde uváděli kontakty i nad rámec působnosti OkÚ (resp. jeho organizačních článků). Proto validita následujících závěrů je pouze podmíněná. Velký rozptyl (kumulovat?).

Respondenti měli možnost uvést celkem 5 kontaktů. Někteří udávali i více, ale v těchto případech se jednalo většinou o kontakty nad rámec položené otázky, resp. o kontakty mimo organizační strukturu OkÚ (mimo útvary OkÚ).

Tab. č. 38: Počet kontaktních míst mimo OkÚ

Počet kontaktů	frekvence
1	6
2	11
3	4
4	4
5	1

Mohlo by se zdát, že existuje vztah mezi délkou praxe a počtem kontaktů a kvalitou spolupráce a množstvím kontaktů.

Tuto možnou situaci (závislost počtu kontaktů na délce praxe ve funkci) dokladuje následující tabulka: (vybrali jsme krajní hodnoty: 1 a 4 kontakty)

Tab. č. 39: Závislost počtu kontaktů na délce praxe

Počet kontaktů:	praxe do 1 roku:	praxe 1 - 2 roky:	praxe více než 2 roky:
1 kontakt	1	2	3
4 kontakty	1	0	3

I když se na první pohled zdá, že při větším množství kontaktů rozhoduje délka praxe (3:1 ve prospěch

h pracovníků nad 2 roky ve funkci), nelze tuto hypotézu vzhledem k malé velikosti vzorku prokázat.

Pokusili jsme se sledovat i závislost mezi počtem kontaktů a kvalitou podpory z jednotlivých typů úřadů. Výsledek ukazuje následující tabulka:

Tab. č. 40: Kvalita podpory ze strany úřadu

Počet kontaktů	Kvalita podpory ze strany úřadu														
	okresní úřad					městský úřad					obecní úřad				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1 kontakt	2	1	1	1	1	0	0	0	3	3	0	0	2	0	5
4 kontakty	3	1	0	0	0	0	2	0	2	0	0	1	0	0	2

Většinou jsou kontakty udržovány přímo na úrovni okresních úřadů, tedy se spolupracujícími odbory a dalšími útvary zejména v oblasti sociálních věcí. Dá se říci, že se stoupajícím počtem kontaktů je více ceněna spolupráce ze strany těchto partnerů. Vztah mezi nízkým hodnocením úrovně a nízkým počtem kontaktů nebyl z hlediska priority příčiny či následku zkoumán. Existuje však domněnka, že pracovníci, kteří jsou delší dobu ve funkci jsou ke svým partnerům kritičtější. Výjimku tvoří 1 respondent, který veškerou spolupráci hodnotí stupněm "5" , přičemž udržuje kontakt pouze s referátem sociálních věcí MěÚ. Tento respondent pracuje ve funkci méně než 1 rok.

Odpovědi na následující otázky mohou prokázat do určité míry jak úroveň vnějších vztahů k institucím, se kterými sociální asistenti přicházejí do styku, tak i úroveň vzájemných kontaktů a svým způsobem i pozici, resp. autoritu, kterou sociální asistent v daném sociálním prostředí požívá.

Otázka č. 14: “Víte, kdo na vašem okrese zastává následující funkce?”:

Tab. č. 41: Znalost institucionálních pracovníků

Funkce	znám osobně	vím o něm	neznám	na okrese není	nevyplněno
a) protidrogový koordinátor	24	0	0	1	0
b) ředitelé domů dětí a mládeže	17	5	0	0	3
c) sociální kurátor	22	1	0	0	2
d) kurátor pro mládež	16	2	0	0	1
e) pracovník Ok(Mě)Ú pro MTV	9	5	5	1	5
f) ředitel ped.psych. poradny	20	3	3	0	1
g) streetworkeri v obč. sdruženích	7	0	0	12	0
h) ředitel stř. vých. péče pro DaM	10	2	2	9	2

Odpovědi variantou “na okrese není” nemusí být přesné, neboť se nesledovalo, o který okres se jedná a některé dotazníky byly zaslány různými pracovníky ze stejného okresu (některé okresy mají totiž více sociálních asistentů).

Zde je zarážející, že téměř polovina respondentů (10) nezná, resp. nevyplnili rubriku týkající se znalosti pracovníka okresního nebo městského úřadu pro mládež a tělovýchovu, byť se jedná o pracovníky, kteří jsou stejně jako sociální asistenti zaměstnanci státní správy v místě.

Neinformovanost pracovníků státní správy o skutečnostech přesahujících rámec vlastní pracovní náplně je však vzájemná. Pro srovnání uvádíme některé odpovědi pracovníků OkÚ, resp. MěÚ, zodpovědných za oblast mládeže a tělovýchovy.

Vycházíme z toho, že sociální asistenti v převážné části své pracovní doby vykonávají streetwork. Proto jsme pracovníkům OkÚ (MěÚ) položili následující otázku: "Setkal jste se s pojmem streetworker?" Odpovědi jsou vyčísleny v následující tabulce:

Tab. č. 42: Znalost pojmu streetworker pracovníky OkÚ, MěÚ pro mládež a tělovýchovu

v %	okresní úřad	městský úřad
vím přesně, o č jde	51	29
tuším, o č jde	29	21
nevím, o č jde	20	50

Je zcela patrné, že informovanost ze strany ostatních pracovníků OkÚ není na vysoké úrovni. I když samozřejmě musíme brát v úvahu, že ne na všech okresech sociální asistenti pracují. Vzhledem k tomu, že jsme zachovávali anonymitu respondentů z řad sociálních asistentů, není možno otázku vyhodnotit jinak než pouze jako informaci o povědomí pracovníků státní správy o metodě streetwork a její konkrétní terénní aplikaci.

Dílní obrázek na tuto problematiku může poskytnout odpověď na následující otázku: "Jestliže víte nebo tušíte, víte také, zda pracují ve vašem okrese?" (odpovědi jsou opět uvedeny v procentech z celkového počtu respondentů OkÚ a MěÚ):

Tab. č. 43: Znalost o zastoupení streetworkerů v okresech ze strany pracovníků OkÚ (MěÚ) pro mládež a tělovýchovu

činnost	okresní úřad	městský úřad
ano, pracují	26	0
ne, nepracují	74	100

I tato odpověď má pouze ilustrativní význam (a to z důvodů výše uvedených). Celkově však koresponduje s údaji o síti streetworkerů, kteří působí jednak jako profesionální pracovníci ve funkcích sociálních asistentů, jednak jako dobrovolníci v různých občanských sdruženích.

Bližší charakteristiku o těchto pracovnících, tak jak ji prezentovali pracovníci OkÚ (MěÚ), uvádí další tabulka:

Tab. č. 44: Charakteristika streetworkerů pracovníky OkÚ, (MěÚ) pro mládež a tělovýchovu

charakteristika:	okresní	městský úřad
------------------	---------	--------------

	úřad	
a) jsou to profesionální pracovníci	64	100
b) jsou to externisté	21	0
c) jsou to dobrovolní pracovníci	14	0

Je tedy patrné, že streetworkeri jsou obecně chápáni především jako profesionální pracovníci. Tento názor zřejmě vyplývá z toho, že respondenti z řad pracovníků OkÚ, resp. MěÚ se setkávali ve většině případů právě a pouze se sociálními asistenty.

Tomu odpovídají i názory na to, kým jsou tito streetworkeri řízeni. Opět převažuje názor, že řídicím článkem je OkÚ, resp. MPSV (nerozlišovali jsme typ řízení), event. jiný subjekt. Opět se projevila větší informovanost pracovníků OkÚ oproti pracovníkům MěÚ (7% odpovědí “nevím” na straně OkÚ a 20% odpovědí “nevím” na straně MěÚ).

Tab. č. 45: Znalosti pracovníků OkÚ (MěÚ) o řídicích subjektech streetworkerů

řídicí článek	okresní úřad	městský úřad
a) MPSV	7	0
b) OKÚ	53	40
c) jiný	33	40
d) nevím	7	20

Důležitým údajem je i informovanost respondentů ze souborů pracovníků pro oblast mládeže a tělovýchovy o obsahu práce streetworkerů. Z široké škály odpovědí jsme agregovali do těchto skupin:

Tab. č. 46: Názory pracovníků OkÚ, (MěÚ) na obsah práce streetworkerů

náplň činnosti	okresní úřad	městský úřad
a) vyhledávání klientů	29	20
b) vyhledávání klientů a práce s nimi	43	40
c) prevence negativních jevů	14	20
d) terénní práce	7	0
e) nevím	7	20

Opět se prokazuje lepší informovanost pracovníků okresních úřadů oproti pracovníkům městských úřadů. I když se jednotlivé činnosti navzájem prolínají, zaráží poněkud nízké procento těch respondentů z řad pracovníků okresních a městských úřadů pro mládež a tělovýchovu, kteří pokládají práci v terénu za dominující.

Znovu však je nutno podotknout, že informovanost může být ovlivněna tím, že v převážné části okresů v republice sociální asistenti (a zřejmě ani streetworkeri z řad dobrovolných pracovníků občanských sdružení) nepracují.

Vzájemné vztahy v jednotlivých okresech by bylo možno zpracovat za předpokladu ustoupení ze záměru anonymnosti respondentů z řad sociálních asistentů.

Porovnejme nyní tyto údaje se znalostmi sociálních asistentů o personálním obsazení relevantních funkcí v jejich nejbližším profesionálním okolí. Vraťme se tedy k otázce č. 14, na kterou navazuje následující otázka č. 15, týkající se hodnocení úrovně spolupráce: “V případě, že jste v odpovědi na předchozí otázku zvolili variantu “znám osobně” nebo “vím o něm”, charakterizujte úroveň vzájemné spolupráce”:

Tab. č. 47: Úroveň spolupráce respondentů s institucionálními subjekty:

Funkce	úroveň spolupráce				
	vynikající	dobrá	příležitostná	konfliktní	žádná
a) prodidrogový koordinátor	11	8	2	2	1
b) ředitelé domů dětí a mládeže	9	3	8	1	4
c) sociální kurátor	8	6	7	1	3
d) kurátor pro mládež	10	6	4	2	3
e) pracovník Ok(Mě)Ú pro mládež	7	4	2	1	11
f) ředitel ped.psych.poradny	6	5	10	3	1
g) streetworkeri v obč. sdruženích	9	2	2	0	12
h) ředitel stř. vých. péče pro D a M	5	3	1	2	14

Další otázka (č. 25) se zaměřila na kvalitu spolupráce s jednotlivými institucionálními subjekty, a to z pohledu účinnosti jejich pomoci respondentům. "Jak vám při práci pomáhají ostatní organizace a instituce?"

Tab. č. 48: Účinnost pomoci institucionálních subjektů

Partner	hodnocení					nevyplněno
	1	2	3	4	5	
a) okresní úřad	11	9	3	1	1	0
b) městský úřad	2	2	5	9	6	1
c) obecní úřady	0	2	8	2	5	8
d) úřad práce	3	8	7	1	4	2
e) pedagogicko-psychologická poradna	7	9	5	2	2	0
f) školský úřad	2	8	7	4	4	0
g) domy dětí a mládeže	7	7	2	3	4	2
h) MPSV	12	11	1	0	1	0
i) MV	4	4	3	1	10	3
j) MZd	0	2	5	2	9	7
k) MŠMT	1	1	6	4	8	5
l) Policie ČR	1	2	5	7	6	4
m) střediska výchovné péče pro děti a mládež	7	2	5	2	4	5

Poměrně vysoký počet nevyplněných rubrik "0" může být způsoben tím, že sociální asistent jako pracovník OkÚ nehodnotí zaměstnavatele jako partnera. V dalších rubrikách tak může být proto, že buď není s dotyčným partnerem v kontaktu nebo tento partner (ať už reálně nebo pouze podle mínění respondenta) neexistuje.

V jednom případě bylo všude vyplněno "5"

Dalším z důležitých partnerů sociálních asistentů jsou občanská sdružení dětí a mládeže. Těch si všímají následující otázky:

Otázka č. 27: "Víte, která občanská sdružení dětí a mládeže působí na vašem okrese?"

Vzhledem k tomu, že na území ČR působí více než 500 občanských sdružení dětí a mládeže, nelze se z hlediska vyhodnocení zodpovědně vyjádřit ke kvalitě vyplnění této otázky. Nicméně určité indicie uvedené v následující tabulce naznačují, že respondentům v některých případech chybí nejen přehled o sdruženích, ale i vědomostní základ pro rozlišování občanských sdružení od jiných subjektů, které rovněž pracují s dětmi a mládeží. Vzhledem k tomu, že celá řada grantů, příspěvků a dotací je vyhlášována se záměrem poskytnout prostředky právě občanským sdružením, byla by schopnost této diferenciaci žádoucí.

Tab. č. 49: Znalost občanských sdružení dětí a mládeže

Stupeň znalosti	četnost
a) zná jmenovitě	4
b) ví, že existují	12
c) nezná	6
d) nerozlišuje od jiných subjektů	2
e) neodpověděl	1

Z odpovědí na dotaz vyplývá, že přehled sociálních asistentů o možnostech organizovaného sdružování mládeže (i když samozřejmě ne vždy je tato možnost pro předmět jejich práce využitelná) je velice omezený a soustřeďuje se v podstatě pouze na ta sdružení, se kterými bezprostředně spolupracují. V jednom případě se dokonce objevila odpověď, že na okrese nepracuje žádné občanské sdružení dětí a mládeže. V průměru na každém okrese pracuje minimálně 10 - 12 sdružení s celostátní nebo regionální působností. Je tedy patrné, že namísto by byla určitá osvěta v této oblasti.

Tato znalost, resp. počet spolupracujících partnerů samozřejmě ovlivňuje i odpověď na následující otázku č. 28 "Udržujete s těmito sdruženími nějaký kontakt?"

Tab. č. 50: Kontakt respondentů s občanskými sdruženími dětí a mládeže

Rozsah kontaktu	četnost
a) se všemi	11
b) s žádným	2
c) pouze s některými	8
d) nevyplnil	4

V první rubrice však je validita odpovědi limitována znalostí sdružení. Do jisté míry se zde může projevat i subjektivní selekce kontaktů ze strany respondenta.

Zřejmou limitou vnějších vztahů je mj. i úroveň, resp. charakter legislativního rámce, v němž se tyto vztahy realizují. Proto byla zařazena otázka č. 29. Odpověď na ni vyjadřuje, zda stávající úroveň

předpisů je podle mínění respondenta dostačující pro oblast jeho činnosti. Proto byla otázka formulována následovně: "Důležitou podmínkou pro vaši práci je i legislativní rámec. Stávající legislativu v oblasti své působnosti považujete za":

Tab. č. 51: Názory respondentů na úroveň legislativních norem

Úroveň	četnost
a) dostačující	4
b) vyhovující, ale s připomínkami	11
c) nevyhovující, neboť je zapotřebí...	6
d) nevyplněno	4

U varianty “nevyhovující, neboť je zapotřebí...” byly prezentovány následující specifikace, a to:

- “uzákonění” funkce sociálního asistenta
- legislativní pojistka tam, kde sociální asistent pracuje “na hraně zákona”
- právní ochrana streetworkerů a vyřešení jeho právního postavení
- obecně vyjádřená absence “legislativy”

V několika případech nebyly připomínky konkretizovány nebo otázka nebyla zodpovězena. To zřejmě nasvědčuje tomu, že respondenty “nic nenapadá”, nejsou tudíž dostatečně v této části problematiky orientováni. K osvětě v tomto smyslu by mohlo směřovat i vzdělávací úsilí zaměřené na sociální asistenty.

E) Názory sociálních asistentů na některé jevy související s výkonem jejich funkce

Sociální asistenti se ve své praxi setkávají především s jevy, které implikují možnost kriminálního chování, nebo mohou být již za kriminální chování označeny. Z tohoto důvodu jsme volili otázky sledující názory sociálních asistentů na vybrané problémy (kriminalita, resp. její příčiny a peer programy, a dále na problémy související s ingerencí státu do této problematiky, zejména v oblasti grantových aktivit.)

Jako první z nich jsme uvedli otázku č. 16: “Kriminalita je pro vás problém především”:

Tab. č. 52: Názory respondentů na příčiny kriminality

Problém	četnost
a) sociální	3
b) politický	0
c) osobnostní	3
d) kombinace předchozích	17
e) jiný	2

Pod pojem “osobnostní” byly zahrnuty i problémy sociologické, psychologické a sociálně psychologické. Jako kombinace chápeme přibližně stejné zastoupení jednotlivých výše uvedených příčin. Charakteristika jiný v odpovědích zahrnovala v podstatě “kombinace předchozích”. Zastoupení jednotlivých prvků kombinace bylo v odpovědích zahrnuto přibližně v následujícím poměru: problém sociální : problém psychologický : problém sociálně psychologický = 2 : 1 : 7. I když se pochopitelně nejednalo o zkoumání úrovně znalostí této problematiky, výsledek ukazuje na jistý způsob chápání příčin kriminálních jevů. Z toho pak může vyplývat i směřování vzdělávacích akcí na výše uvedené obory, pokud bychom toto doporučení zastoupení příčin akceptovali.

Otázka č. 17 “Víte, co jsou to peer-programy?”:

Tab. č. 53: Informovanost o peer-programech

Stupeň informovanosti	četnost
a) ano	24
b) ano, ale ne přesně	1
c) nevím, o č jde	0
d) nic mi to neříká	0

Zde je stupeň informovanosti respondentů velice vysoký. K určité diferenciaci v názorech však dochází, optáme-li se na využitelnost peer-programů v konkrétní práci sociálních asistentů.

Otázka č. 18: "Domníváte se, že tento systém je využitelný pro vaši práci?"

Tab. č. 54: Využitelnost peer-programů z hlediska respondentů

Využitelnost	četnost
a) ano	15
b) částečně	10
c) vůbec ne	0

Zajímavá je poznámka 2 respondentů, kteří uvedli, že systém není využitelný v případě, že bude chápán a prováděn v intencích představovaných K. Nešporem. Je tomu tak zřejmě proto, že jím prezentovaná koncepce se respondentům nezdá vhodná pro potřeby streetworku. Ten vyžaduje modifikované formy realizace této koncepce. Není totiž cílen pouze na školní mládež. Rovněž formy musí být voleny jiné, než je tomu u v podstatě "osvětové činnosti", nikoliv tak u činnosti s klienty již "kontaminovanými".

Ingerence státu do sledované oblasti se projevuje mj. i určitými finančními dotacemi. Proto byly další otázky zaměřeny na tuto problematiku. Odpovědi na ně nám do jisté míry ozřejmují situaci ve financování prevenčních aktivit a názory respondentů na adekvátnost výše finančních prostředků i mechanismu jejich přidělování. Zjištění mohou mít podpůrný význam při event. jednáních na úrovni státní správy.

Otázka č. 19: "Domníváte se, že prostředky poskytované na prevenci sociálně patologických jevů, včetně kriminality jsou dostatečné?"

Tab. č. 55: Názory respondentů na výši příspěvku na prevenci

Zdroj	ano	zčásti	málo	ne	nevím
a) obcí, měst	0	2	10	12	1
b) okresu	1	6	8	8	2
c) školského úřadu	1	4	12	6	2
d) MPSV	0	10	5	3	7
e) MZd	0	8	6	4	7
f) MV	5	6	5	2	7
g) MŠMT	1	10	4	4	7
h) podnikatelů a ost. sponzorů	0	1	4	13	7
i) nadací	1	7	4	6	7

I zde musíme brát názory respondentů s určitou rezervou, neboť není zřejmé, zda ve svých odpovědích zakalkulovali i objektivní možnosti jednotlivých resortů, případně kvalitu podaných projektů. Objektivně se jedná o velký rozdíl objektivních i subjektivních podmínek ovlivňujících tento způsob financování. Proto bude možné pouze vytypovat "nejštědřejší" resorty, což podle výše uvedené tabulky jsou vnito, školství, mládež a tělovýchova a práce a sociální věci. Zanedbatelný dle tohoto měřítko je podíl obcí a měst (zde však opět závisí především na prostředcích poskytovaných ze státního rozpočtu) a podnikatelů a ostatních sponzorů (zde se objevují především daňové bariéry ve smyslu možnosti uplatnit odečitatelné položky).

Otázky č. 20. a 21. jsou zaměřeny na grantovou politiku státní správy. Odpovědi ukáží míru, s jakou přicházejí sociální asistenti do kontaktu s grantovým systémem v oblasti své působnosti. Vzhledem k tomu, že podstatná část těchto prostředků je přidělována na činnost občanských sdružení dětí a mládeže, je zde namístě konfrontovat s odpověďmi na otázky č. 27 a 28. Přesné údaje, resp. výše a adresnost těchto příspěvků nebyly sledovány.

Otázka č. 20: “Co víte o existenci grantů vypisovaných ústředními orgány státní správy?”

Tab. č. 56: Znalost grantů

Informovanost	četnost
a) vím pouze to, že existují	3
b) znám i jejich obsah	22
c) nevím o nich	0

Informovanost o grantech vypisovaných jednotlivými ústředními orgány státní správy je dobrá, menší je však praktická zkušenost s nimi. Pouze necelá polovina respondentů se spolupodílela na zpracování těchto projektů, dalších 7 jich pak bylo požádáno zpracovateli o konzultaci. To dokumentují následující otázky a tabulky:

Otázka č. 21: “Máte osobní zkušenost se zpracováním těchto grantů?”:

Tab. č. 57: Zkušenost se zpracováním grantů

Zkušenost	četnost
a) ano, osobně jsem se zúčastnil	12
b) ano, byl jsem požádán o konzultaci	7
c) žádnou zkušenost tohoto druhu nemám	6

Někteří z respondentů se zúčastnili konzultací nebo se podíleli na zpracování více projektů, a to z různých resortů, resp. od různých vyhlášatelů. Do dokladuje následující tabulka:

Tab. č. 58: Podíl na grantových projektech podle resortů

Vyhlašovatel	počet případů
a) MPSV	5
b) MŠMT	9
c) MZd	4
d) MV	3
e) MK	2
f) Mg(Mě)Ú	4
g) OKÚ	1

Celkem 19 respondentů se zúčastnilo přípravy nebo konzultací grantových projektů ve 28 případech.

Naopak 6 respondentů zkušenosti s konzultacemi nebo z osobní účasti na zpracování některého z projektů tohoto typu nemá.

Následující odpovědi pak odrážejí názor sociálních asistentů na způsob financování aktivit v předmětné oblasti:

Otázka č. 22: “Jak hodnotíte nynější systém financování oblasti, kterou máte na starost?”:

Tab. č. 59: Hodnocení systému financování předmětu činnosti respondentů

Hodnocení systému	četnost
a) naprosto vyhovující	0
b) vyhovující	3
c) částečně vyhovující	15
d) nevyhovující	7

Odpověď “vyhovující” chápeme jako souhlas, byť s určitými výhradami, kde však není dostatečně formulovatelná specifikace problému.

Ze 7 respondentů, kteří považují současný systém financování za nevyhovující, je 5 kompetentních tuto situaci posuzovat. Za kompetentnost považujeme fakt, že respondenti znají obsah grantů vypisovaných ústředními orgány státní správy a osobně se buď zúčastnili jejich zpracování nebo byli požádáni o konzultaci. U zbývajících dvou respondentů se jedná spíše o pocitovou záležitost, neboť v obou případech pouze vědí o jejich existenci; rubriku týkající se osobní zkušenosti nevyplnili.

Na otázku č.23: “Z jakých zdrojů by měly být poskytovány prostředky na tuto oblast?” odpověděli respondenti takto:

Tab. č. 60: Náзор respondentů na zdroj příspěvků

Zdroj	četnost
státní rozpočet	4
jiná forma	2
kombinovaně	18
nevyplněno	1

U “jiných forem” se objevuje řada námětů, např. podnikatelé, samotná občanská sdružení, městské rozpočty, nadace, církve, i když zde zřejmě (např. v případě občanských sdružení) chybí představa o zdrojích, kterých by mohly navržené subjekty pro tuto činnost využít, aniž by opět zatížily státní rozpočet. Náзор na mechanismus přidělování prostředků ze státního rozpočtu je následující:

Tab. č. 61: Náзор respondentů na způsob financování ze státního rozpočtu

Poskytování prostředků	četnost
a) přímo obcím	8
b) přímo okresům	12
c) přímo občanským sdružením	6
d) přímo příslušným fyzickým osobám	2
e) přímo příslušným nadacím	4
některému z výše uvedených, ale prostřednictvím :	
a) OkÚ	15
b) MPSV	3
c) MŠMT	1
d) MZd	1
e) MV	0
f) obcím	3
g) jiným způsobem (jakým?)	1

Vzhledem k tomu, že počet odpovědí převyšuje počet respondentů, můžeme usuzovat, že buď respondenti pouze obtížně definují “nejvhodnější způsob” nebo a priori předpokládají financování více druhů subjektů (pak bychom mohli uvažovat o potřebné a nutné pluralitě způsobů financování). Za zmínku stojí, že na př. v 1 případě respondent označil všechny možnosti (!?)

Obtížnost této otázky se projevila i v odpovědích na druhou část, tj. na definování zprostředkující složky. Zde je patrné, že respondenti nerozlišují mezi přímým a zprostředkovaným financováním. 1x uvedený jiný způsob (komise pro prevenci kriminality MěÚ) naznačuje i obtíže při rozlišování právně možného subjektu financování.

Přesto je však zřejmé, že respondenti, a to patrně na základě vlastní zkušenosti, preferují poskytování příspěvků ze státního rozpočtu buď okresním úřadům, které by pak zajišťovaly další přerozdělení a distribuci nebo přímo jednotlivým uživatelským subjektům, a to za pomoci zprostředkování okresnímu úřadu. Poznamenáváme, že obdobná zkušenost byla učiněna i v případě dotazů na pracovníky okresních, resp. městských úřadů se zodpovědností za mládež a tělovýchovu.

IV. ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

A) Náplň práce sociálního asistenta

Původní úvaha při zřizování funkce počítala s tím, že více než 50% pracovní doby bude zaujímat terénní práce. Přesto se ukázalo, že převážnou část času zabírá sociálním asistentům vytváření podmínek pro vlastní práci.

Není zcela zřejmé, kdo reálně stanovuje pracovní náplň sociálních asistentů (pokud vůbec je stanovena) a proč je stanovena tak rozdílně zejména v rozsahu přímé terénní práce. S faktem, že objem terénní práce není v pracovní náplni vymezen souvisí zřejmě i požadavek respondentů, aby bylo normativně vymezeno místo, resp. postavení sociálního asistenta ve struktuře okresního úřadu.

Otázkou zůstává, zda současný poměr činností je třeba změnit ve prospěch terénní práce, či zda původní záměr byl vzhledem k objektivní situaci nereálný.

Při sledování jednotlivých druhů činností je zřejmé, že nejméně jsou zastoupeny akce zážitkové pedagogiky, i když jsou obecně pokládány za jeden z nejefektivnějších výchovných nástrojů. Svou roli zde patrně hraje i určitá novost tohoto nástroje v pedagogické praxi, i to, že se tato absence projevuje především u začínajících sociálních asistentů, kteří jsou ve funkci méně než 2 roky a kterých je zhruba 50%.

Jistý vliv na rejstřík činností a ochotu je provádět má i postoj respondentů k těmto činnostem. Za nejméně nutné jsou označovány činnosti: praktický nácvik chování klientů, vícedenní akce pro klienty a zpracovávání zpráv o činnosti.

Celkově je však možno říci, že důvody pro určitá činnost není sociálním asistentem vykonávána, mohou být různé (od faktu, že není zařazena do popisu práce až po skutečnost, že je vykonávána jiným subjektem).

Na druhé straně je však třeba konstatovat, že řada činností je vykonávána nad rámec fakultativního výčtu.

Jistý význam může mít i věk klientů. Oproti původnímu záměru je věkové rozmezí klientů širší.

Doporučení:

Po konzultaci se sociálními asistenty a supervizním pracovištěm provést revizi vzorové pracovní náplně.

Tuto vzorovou pracovní náplň po event. úpravách předat příslušným okresním úřadům.

B) Osobnost sociálního asistenta

Model sociálního asistenta vypracovaný MPSV předpokládá, že v této funkci budou pracovat muži (ti také tvoří většinu - pouze 3 místa jsou zastávána ženami), kteří nejsou věkem příliš vzdáleni od svých klientů. Požadavek věkového kritéria splňují pouze 2/5 respondentů, neboť ostatní jsou starší 26 let (2/3 z nich dokonce starší 30 let).

Důležitým ukazatelem je obecně i délka praxe ve funkci. Vzhledem k tomu, že funkce sociálního asistenta byla zavedena před necelými 4 lety, nejsou z hlediska délky praxe mezi jednotlivými respondenty podstatné rozdíly. Úplně začínajících byla zhruba třetina.

Jistým indikátorem kvality může být i vzdělání. Všichni sociální asistenti splňují požadované vzdělání (tzn. minimálně středoškolské s maturitou, optimálně pak vysokoškolské). problematický je fakt, že požadované vzdělání není blíže specifikováno, neboť specifické, resp. specializované vzdělání by mohlo práci sociálních asistentů zkvalitnit a ulehčit jim i vstup do zaměstnání.

Ukazuje se, že naprostá většina sociálních asistentů je se cítí svou prací plně uspokojena.

Specifickou funkci v ranku sociálních asistentů vykonává supervizor jako odborný pracovník sociální prevence, který kromě běžné činnosti sociálního asistenta zajišťuje ve spolupráci s MPSV metodickou činnost vůči svým kolegům. Z jejich výpovědí vyplývá, že působení supervizora je považováno jako průměrné.

Doporučení:

Do nově ustavovaných míst sociálních asistentů přijímat přednostně uchazeče věkové kategorie do max. 26 let.

Udržet dosavadní stabilizaci pracovníků.

Spolu s MŠMT zvážit možnost specializovaného vysokoškolského, event. středoškolského studia zaměřeného na obsah práce sociálních asistentů s důrazem na streetwork.

C) Přípravenost sociálních asistentů na výkon funkce:

Přípravenost sociálních asistentů na funkci vyplývá jednak z jejich objektivních předpokladů daných mj. i stupněm dosaženého vzdělání, či předchozí praxí a účastí na specifické přípravě pořádané MPSV, či supervizním a školicím pracovištěm, jednak z jejich samotného dojmu o míře připravenosti.

Požadované podmínky předchozího vzdělání jsou splněny u všech dotazovaných. Další předchozí i průběžná příprava spočívá především v absolvování speciálních kurzů jak mimo rezort, tak v rámci MPSV, dále v samostudiu, osobních konzultacích a ve vlastní praxi.

Většina respondentů se však cítí na výkon své funkce dostatečně připravena (kromě 2 všichni na nejméně dostatečné úrovni).

Více než polovina respondentů považuje za potřebné absolvovat profesní přípravu na funkci, což mj. potvrzuje i oprávněnost doporučení uvedeného výše.

Z obsahu jsou dotazovanými považována za nejdůležitější témata týkající se sociální patologie, sociologie, psychologie, zážitkové pedagogiky, streetworku a legislativy. Z forem pomoci jsou za nejpotřebnější považovány: upřesnění pozice sociálních asistentů na okresních úřadech a dále vydávání odborného periodika pro sociálně patologické jevy, pořádání odborných seminářů, metodické materiály a vydávání odborného periodika o volném čase dětí a mládeže.

Doporučení:

Podrobně vyhodnotit požadavky respondentů na další vzdělávání a relevantní a reálné z nich zapracovat do systému vzdělávání sociálních asistentů.

Na poradách přednostů OkÚ informovat o problematice práce sociálních asistentů.

PŘÍLOHA

Dotazník:

1. Obsah činnosti sociálního asistenta má řadu položek, které se však mohou podle místních poměrů různit. Zaškrtněte a) odpověď ve sloupcích 1-4 (1=činnost vykonávám, 2=činnost nevykonávám, protože ji nemám v popisu práce, 3=tuto činnost vykonává jiný subjekt vně OkÚ, MěÚ, 4=tuto činnost vykonává jiný útvar OkÚ, MěÚ) b) svůj názor ve sloupcích 5-6 (5=soudím, že tato činnost je nutná, 6=soudím, že tato činnost je zbytná)									
a) vytypování lokalit se zvýšenou koncentrací dětí a mládeže jako místo svého působení	1	2	3	4	5	6			
b) mapování lokality z hlediska typu uskupení dětí a mládeže a jejich způsobu trávení volného času	1	2	3	4	5	6			
c) vyhledávání a kontaktování dětí a mládeže v místech neformálního setkávání	1	2	3	4	5	6			
d) nabídka a vytváření alternativních možností využívání volného času	1	2	3	4	5	6			
e) pomoc a rada v krizových situacích	1	2	3	4	5	6			
f) pomoc při řešení osobních problémů	1	2	3	4	5	6			
g) pomoc klientům při styku s úřady	1	2	3	4	5	6			
h) záměrné formování osobnosti klientů	1	2	3	4	5	6			
i) mediační činnost	1	2	3	4	5	6			
j) praktický nácvik chování klientů	1	2	3	4	5	6			
k) podíl na vytváření podmínek pro činnost nízkoprahových zařízení	1	2	3	4	5	6			
l) vícedenní akce pro klienty	1	2	3	4	5	6			
m) krátkodobé akce pro klienty	1	2	3	4	5	6			
n) účast na supervizních konzultacích	1	2	3	4	5	6			
o) účast na vzdělávacích akcích v rámci doplňování vlastních vědomostí a dovedností	1	2	3	4	5	6			
p) zpracovávání zpráv o činnosti	1	2	3	4	5	6			
q) akce zážitkové pedagogiky	1	2	3	4	5	6			

2. Nyní je váš reálný vztah a podíl na obsahu práce, vyplývající z vaší profese, limitován i některými objektivními podmínkami a z toho vyplývá, že převážně (zaškrtněte jen jednu odpověď):		
a) realizujete příkazy a nařízení	1	
b) vytváříte koncepční a systémové návrhy na řešení dané problematiky	2	
c) řešíte finanční otázky dané problematiky	3	
d) koordinujete činnosti ostatních subjektů související s danou problematikou	4	
e) dáváte věcem volný průběh	5	
f) pracujete převážně v terénu s dětmi a mládeží	6	
g) operativně vytváříte podmínky pro svou vlastní práci	7	
h) jednáte s partnery	8	

3. Vaše terénní práce se týká především věkové kategorie:					
do 10 let	10 - 12 let	13 - 15 let	16 - 18 let	nad 18 let	

4. Pokuste se vyjádřit v %, kolik z vašeho pracovního času zaujímá přímá práce v terénu :		
a) podle stanovené pracovní náplně		
b) reálně		

5. Jaký máte aktuální vztah ke své pracovní činnosti ?		
a) práce mě osobně plně uspokojuje	1	
b) nestěžuji si	2	
c) je příliš náročná	3	
d) jsem jí stresován	4	
e) jsem otráven	5	

6. Se kterými útvary OkÚ (MěÚ) spolupracujete? Napište je a zaškrtněte odpovědi ve sloupci 1-3 (1=spolupráce je dána organizačním řádem OkÚ (MěÚ), 2=spolupráce je založena především na bázi osobních kontaktů, 3=obě hlediska se prolínají).					
a)	1	2	3		
b)	1	2	3		
c)	1	2	3		
d)	1	2	3		
e)	1	2	3		

7. Pro problematiku, která je vaší pracovní činností, se cítíte po odb. stránce vyzbrojen:		
a) na vysoké úrovni	1	
b) na velmi dobré úrovni	2	
c) na dostatečné úrovni	3	
d) nedostatečně, nemám dosud patřičné znalosti	4	

8. Pro problematiku, která je mou pracovní činností, jsem byl odborně připravován (můžete zaškrtnout i více odpovědí):		
a) v rámci řádného studia na škole	1	
b) v rámci postgraduálního studia	2	
c) ve speciálním kurzu (kurzech) mimo resort	3	
d) v rámci vzdělávání pořádaného MPSV	4	
e) svou konkrétní prací na OkÚ	5	
f) osobními konzultacemi dle vlastní volby	6	
g) v rámci svého minulého zaměstnání, či praxe	7	
h) četbou odborné literatury	8	
i) ostatními formami samostudia	9	
j) praxí na odborném pracovišti	10	
k) jinou formou (jakou:)	11	

9. Je podle vašeho názoru nutné, aby pro činnost tohoto druhu byl pracovník speciálně profesně připraven ?	ANO	NE
---	-----	----

10. Jak byste hodnotil kvalitu vašeho metodického vedení ze strany MPSV ? (označujte jako ve škole):					
1	2	3	4	5	

11. Jak hodnotíte působení supervizního pracoviště ? (označujte jako ve škole)					
1	2	3	4	5	

12. Cítíte se být alespoň do jisté (podle svého mínění dostatečné) míry připraven na své působení			
a) v oblasti prevence sociálně patologických jevů	ANO	NE	
b) v oblasti prevence zneužívání návykových látek	ANO	NE	

13. Své znalosti v oboru prevence sociálně patologických jevů a prevence zneužívání návykových látek považujete ve výše uvedených případech za:					
a) v prevenci sociálně patolog. jevů			b) v prevenci zneužívání návykových látek		
a) velmi dobré			a) velmi dobré		
b) dobré			b) dobré		
c) přiměřené			c) přiměřené		
d) malé			d) malé		
f) nulové			f) nulové		

14. Víte, kdo na vašem okrese zastává následující funkce ?					
(1=ano, znám osobně, 2=ano, vím o něm, 3=neznám ho, 4=na okrese není)					
a) protidrogový koordinátor	1	2	3	4	
b) ředitelé Domů dětí a mládeže	1	2	3	4	
c) sociální kurátor	1	2	3	4	
d) kurátor pro mládež	1	2	3	4	
e) pracovník OkÚ (MěÚ) pro oblast mládeže a tělovýchovy	1	2	3	4	
f) ředitel pedagogicko-psychologické poradny	1	2	3	4	
g) pracovníci vykonávající streetwork v občanských sdruženích	1	2	3	4	
h) ředitel střediska výchovné péče pro děti a mládež	1	2	3	4	

15. V případě, že jste v odpovědi na předchozí otázku zvolili variantu 1 nebo 2, zaškrtněte ve sloupci pod písmenem označujícím funkci úroveň vaší vzájemné spolupráce								
	a	b	c	d	e	f	g	
a) vynikající								
b) dobrá								
c) příležitostná								
d) kontakt je konfliktní								
e) není žádná								

16. Kriminalita je podle vás problém především:		
a) sociální		
b) politický		
c) osobnostní (sociologický, psychologický, sociálně psychologický)		
d) vyplývající z kombinace předchozích (s přibližně stejným zastoupením příčin)		
e) jiný :		

17. Víte, co jsou to peer programy ?		
a) ano		
b) ano, ale ne přesně		
c) nevím, oč jde		
d) nic mi to neříká		

18. Pokud jste odpověděl kladně na předchozí otázku, domníváte se, že tento systém je využitelný při vaší práci ?		
a) ano		
b) částečně		
c) vůbec ne		

19. Prevence sociálně patolog. jevů včetně kriminality a prevence zneužívání návykových látek vyžadují i určité finanční částky. Domníváte se, že prostředky poskytované na tyto účely jsou dostatečné ?						
prostředky od:	ano	zčásti	málo	ne	nevím	
a) obcí, měst	1	2	3	4	5	
b) okresu	1	2	3	4	5	
c) školského úřadu	1	2	3	4	5	
d) MPSV	1	2	3	4	5	
e) MZd	1	2	3	4	5	
f) MV	1	2	3	4	5	
g) MŠMT	1	2	3	4	5	
h) podnikatelů a ostatních sponzorů	1	2	3	4	5	
i) nadací	1	2	3	4	5	

20. Jednou z možností získávání prostředků jsou i granty vypisované různou formou ústředními orgány státní správy, např. MPSV, MŠMT, MZd, MV. Co víte o jejich existenci ?		
a) vím pouze to, že existují		
b) znám i jejich obsah		
c) nevím o nich		

21. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl variantou b), máte i osobní zkušenosti se zpracováním projektů v rámci těchto grantů ?		
a) ano, osobně jsem se zúčastnil (uved'te, prosím, vyhlašovatele:)		
b) ano, byl jsem požádán o konzultaci (uved'te, prosím, vyhlašovatele:)		
c) žádnou zkušenost tohoto druhu nemám		

22. Nynější systém financování oblasti, kterou máte na starost, považujete (bez ohledu na výši poskytovaných prostředků) za:

a) naprosto vyhovující		
b) vyhovující		
c) částečně vyhovující		
d) nevyhovující		

23. Domníváte se, že prostředky na tuto oblast by měly být poskytovány:

a) ze státního rozpočtu		
b) jinou formou (jakou:)		
c) kombinovaně		

24. Pokud by tyto prostředky byly poskytovány ze státního rozpočtu, pak jako nejvýhodnější se jeví cesta:

a) přímo obcím		
b) přímo okresům		
c) přímo občanským sdružením		
d) přímo příslušným fyzickým osobám		
e) přímo příslušným nadacím		
některému z výše uvedených subjektů, ale prostřednictvím:		
a) OkÚ		
b) MPSV		
c) MŠMT		
d) MZd		
e) MV		
f) obcí		
g) jiným způsobem (jakým:)		

25. Jak vám při práci pomáhají (označujte jako ve škole):

a) okresní úřad	1	2	3	4	5	
b) městský úřad	1	2	3	4	5	
c) obecní úřady	1	2	3	4	5	
d) úřad práce	1	2	3	4	5	
e) pedagogicko-psychologická poradna	1	2	3	4	5	
f) školský úřad	1	2	3	4	5	
g) domy dětí a mládeže	1	2	3	4	5	
h) MPSV	1	2	3	4	5	
i) MV	1	2	3	4	5	
j) MZd	1	2	3	4	5	
k) MŠMT	1	2	3	4	5	
l) Policie ČR	1	2	3	4	5	
m) střediska výchovné péče pro děti a mládež	1	2	3	4	5	

26. Pokuste se formulovat, co při své práci postrádáte, co by vám pomohlo:		
a) Konkrétní metodické materiály, a to zejména:		
b) Odborné periodikum o dětech a mládeži		
c) Odborné periodikum o volném čase dětí a mládeže		
d) Odborné periodikum zaměřené na sociálně patolog. jevy		
e) Videoprogramy, a to zejména na tato témata:		
f) Odborné semináře (uveďte náměty témat)		
g) Odborné stáže (kde?)		
h) Další náměty:		

27. Víte, která občanská sdružení dětí a mládeže působí na vašem okrese ? Uveďte:
.....
.....

28. Udržujete s nimi nějaký kontakt ?			
ano, se všemi	ne, s žádnými	pouze s některými	
se kterými?			

29. Důležitou podmínkou pro vaši práci je i odpovídající legislativní rámec. Stávající legislativu v oblasti své působnosti považujete za:		
a) dostačující		
b) vyhovující, ale s připomínkami		
c) nevyhovující, neboť je zapotřebí:		

Nyní vás poprosíme o několik odpovědí osobního rázu

30. Jak dlouho pracujete v této funkci ?		
a) méně než 1 rok		
b) 1 - 2 roky		
c) více než 2 roky		

31. Kolik je vám let ?		
a) 20 - 25 let		
b) 26 - 30 let		
c) více než 30 let		

32. Jaké je vaše nejvyšší ukončené vzdělání ?		
a) středoškolské (druh školy:)		
b) vysokoškolské bakalářské (obor:)		

c) vysokoškolské magisterské (obor.....)		
--	--	--

33. Pokud si v současné době doplňujete vzdělání na některé VŠ, napište název školy a obor:

.....

SEZNAM TABULEK:

1. Výkon činnosti	str.
2. Nejčtenější činnosti	
3. Druh činnosti	
4. Podíl práce v terénu u respondentů vykonávajících všechny činnosti	
5. Podíl práce v terénu u respondentů vykonávajících méně než 75% činností	
6. Podíl práce v terénu na celkovém množství pracovní činnosti	
7. Vztah realizovaných akcí zážitkové pedagogiky a délky praxe respondentů	
8. Vztahy mezi jednotlivými realizovanými činnostmi	
9. Vztahy mezi jednotlivými absentujícími činnostmi	
10. Vztah mezi vykonávanými a absentujícími činnostmi podle respondentů	
11. Důvody absence činnosti	
12. Potřebnost činnosti podle názoru respondentů.....	
13. Převažující druh činnosti	
14. Vztah mezi převažujícím obsahem a druhem činnosti	
15. Klienti podle věkových skupin	
16. Kumulované věkové kategorie klientů	
17. Věkové složení respondentů	
18. Délka praxe respondentů ve funkci	
19. Vztah k pracovní činnosti	
20. Sumární tabulka vykonávaných činností a názorů na jejich potřebnost	
21. Dominantní charakter činnosti respondentů	
22. Účast na supervizních konzultacích	
23. Posouzení kvality metodické působnosti	
24. Příprava v rámci resortu	
25. Názor respondentů na vyzbrojení pro řešení profesní problematiky	
26. Specifická připravenost respondentů	
27. Druh přípravy na funkci	
28. Typ přípravy na funkci	
29. Forma přípravy na funkci	
30. Názor na nutnost profesní přípravy na funkci	
31. Vzdělání respondentů	
32. Specifikace středoškolského vzdělání respondentů	
33. Náhledy na metodické vedení ze strany MPSV	
34. Hodnocení supervizního pracoviště respondenty	
35. Pocit připravenosti na působení ve funkci	
36. Znalosti v oboru prevence	
37. Druh potřebné pomoci pro respondenty	
38. Spolupráce s útvary OkÚ	
39. Počet kontaktních míst mimo OkÚ	
40. Závislost počtu kontaktů na délce praxe	
41. Kvalita podpory ze strany úřadu	
42. Znalost institucionálních pracovníků	
43. Znalost pojmu streetworker pracovníky OkÚ, MěÚ pro mládež a tělovýchovu .	
44. Znalost o zastoupení streetworkerů ze strany pracovníků OkÚ (MěÚ) pro mládež a tělovýchovu	
45. Charakteristika streetworkerů pracovníky OkÚ (MěÚ) pro mládež a tělovýchovu	

46. Znalosti pracovníků OkÚ (MěÚ) o řídicích subjektech streetworkerů	
47. Názory pracovníků OkÚ (MěÚ) na obsah práce streetworkerů	
48. Úroveň spolupráce respondentů s institucionálními subjekty	
49. Účinnost pomoci institucionálních subjektů	
50. Znalost občanských sdružení dětí a mládeže	
51. Kontakt respondentů s občanskými sdruženími dětí a mládeže	
52. Názory respondentů na úroveň legislativních norem	
53. Názory respondentů na příčiny kriminality	
54. Informovanost o peer-programech	
55. Využitelnost peer-programů z hlediska respondentů	
56. Názory respondentů na výši příspěvku na prevenci	
57. Znalost grantů	
58. Zkušenost se zpracováním grantů	
59. Podíl na grantových projektech podle resortů	
60. Hodnocení systému financování předmětu činnosti respondentů	
61. Názor respondentů na zdroj příspěvků	
62. Názor respondentů na způsob financování ze státního rozpočtu	

